Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 259 (12959) | 1985 чылдың ноябрь 8, пятница | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 3 көпеек

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 68 чыл оюн Совет Тываның ажылышчилери, бүгү совет улус-биле бир дөмей, политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүннүн байдалынга демдеглеп эрттирген.

ОКТЯБРЬНЫҢ КЫЗЫЛ ТУКТАРЫНДА— ТАЙБЫҢ БОЛГАШ ТУРГУЗУУШКУН

Кызыл шөлге шериг парады болгаш ажылчы чоннарның чыскаалы

Октябрьдан төрүттүнген бис. Улуг Ленинниң чагыларынга шынчы совет улус, ооң аныяк салгакчылары, акы-дуңма социалистиг чурттарның ажылчы чоннары, депшилгелиг бүгү кижи төрелгетен Улуг Октябрьның 68 чыл оюн тайбың, социал депшилге дээш, ядролуг дайының кызаныышкынынга удур шиитпирлиг демиселдің байдалында бо чылын демдеглеп, байырлап турар. Улуг Ленинниң айытканын ёзугаар Октябрьның ең баштайгы кол лозуңу — бүгү делегейге, бүгү улустарга тайбың болгаш найырал! Күчүлээшкин болгаш дайыннар чок чаа үе-чаданың эгезин Улуг Октябрь ажыткан.

«СЭКП-ниң XXVII съездизинге төлептиг ужуражыр!» деп лозуң — Улуг Октябрьның бо чылгы байырлалының кол лозуңу болуп турар. Улуг Октябрь — совет кижилериң чүректеринде чырыткыландыр чайнап турар.

Улуг Октябрь — бистиң чаагай болгаш тайбың ажылхеректериста, коммунизм дээш демиселдиста. «Кижи төрелгетениң төөгүзүнде чаа эпоханы — капитализмден социализмче болгаш коммунизмче шилчириниң эпохазын ажыткан Улуг Октябрьга алдар!» дээн лозуңнар Кызыл шөлде.

Ленинчи партияның Программазының чаа эдилгезиниң төлевилели социализмниң Төрээн чуртунуң 68 чыл бурунгаар эгелээни тайбыңның болгаш тургузуушкунуңуң шапкын базымын улам-на дүргедириңче бүгү совет кижилерни кыйгырып турар.

Делегейге быжыг тайбынны хандырарынче угланган Совет Эвилелиниң тайбың чаа инициативаларының байдалында амгы Октябрьны байырлап, демдеглеп турар бис. 1986—1990 чылдарда болгаш 2000 чылга чедир үеде ССРЭ-ниң экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң Кол угланыышкыннарының төлевилелин бүгү чоннуң чугаалажып көрүүшкүнүнүң үезинде чаа беш чылдың эгезин айтыр ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязының бүдүүзүнде Улуг Октябрьның байырлалын демдеглеп турар бис.

Аалчылар индиринде — Коммунистиг партияның болгаш Октябрь революциязының хоочуннары, хамааты болгаш Ада-чурттуң Улуг дайының маадырлары, бүдүрүлгениң мурнакчылары — үлетпүрүң болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң ажыл-ишчилери, эртемниң болгаш культураның кескү ажылдакчылары, космонавтылар, даштыкы чурттардан келген аалчылар, ССРЭ-де туруп турар дипломаттыг төлээ черлериниң баштыңнары.

Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң удуртукчуларынга москвачылар болгаш найысылалдың аалчылары диңмиттиг, үргүлчүледдиг адыш часкаашкыны-биле байыр чедиргеннер.

Эштер М. С. Горбачев, Г. А. Алиев, В. И. Воротников, В. В. Гришин, А. А. Громыко, Е. К. Лигачев, Н. И. Рыжков, М. С. Соломенцев В. М. Чебриков, Э. А. Шеварднадзе, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, Н. В. Талызин, Б. Н. Ельцин, Л. Н. Зайков, М. В. Зимянин, И. В. Капитонов, В. П. Никонов, К. В. Русаков В. И. Ленинниң Мавзолейниң төп индириңге үүнүп келгеннер. Сураглыг совет шериг начальниктери база ында.

Индирге Эфиопияның Ажылчын партиязының ТК-ның Чиигине секретары, Социалистиг Эфиопияның Түр шериг административтиг чөвүлелиниң Даргазы Менгисту Хайле Мариам база турган.

Кремльдің Спасск суургазында шак он катап каккан.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, ССРЭ-ниң камгалал министри Совет Эвилелиниң Маршалы С. Л. Соколов парад командылакчызы генерал-полковник В. М. Архиповтуң рапортун хүлээп алгаш, шериглерни эргээн болгаш парадтың киржикчилеринге Улуг Октябрьның байырлалы-биле байыр чедирген. Харыы кылдыр үш катап «Ура!» чаңыланып үнген.

Шериглерни эргиирин доосказ, Совет Эвилелиниң Маршалы С. Л. Соколов Мавзолейниң индиринче үнүп келгеш, чүве чугаалаан.

Эш С. Л. СОКОЛОВТУҢ чугаазы

Эштер, Совет Чепсектиг Күштерниң дайынчылары!

Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары!

Хүндүлүг даштыкы аалчылар!

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш Совет чазактың өмүнээзинден Силерге Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 68 чыл ою-биле — бүгү улустуң байырлалы-биле изиг байыр чедирип тур мен!

Совет кижилер-биле кады делегейде ең баштайгы социалистиг күрүнениң тургустунган хүүнүн социалистиг чурттарның улустары, депшилгелиг бүгү кижи төрелгетен демдеглеп турар.

Алдан сес чыл бурунгаар делегей кырынга хосталганың болгаш социал чөптүг чоруктуң хаяазы чырып үүнүп келген. Улуг Октябрь чаа эпоханы — капитализмден социализмче шилчириниң эпохазын, ниитилелди ажылчы чоннарның боттарының эргеажыктарынга, кижини кижи мөлчүүр чорук чок кылдыр эде тургузарының эгезин салган.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының идеялары болгаш херээ бистиң үевистиң тугу болу берген. Ооң хереченги болза боттуг социализмниң быжыкканы, марксисчи-ленинчи теорияның дириг боттанышкыны болур. Совет кижилериң бүгү салгалдарының күш-ажылы болгаш талантызы-биле кижи төрелгетениң сайзыралының дээди чедиишкинин бодунда сиңирген, социал бүзүрелдиг чоруктуң, чөптүг чоруктуң болгаш ёзулуг улустуң эргечыгыргазының ниитилели болур ниитилелди тургускан. Социализм бодунуң аргаларын болгаш капитализмден артык күштүүн улам-на долузу-биле көргүскен. Ооң үлегериниң, улуг үнелиг төөгүлүг дуржулгазының хандыкшылдыг күжү өзүп турар.

Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле совет улус ёзулуг-ла маадырлыг орукту эткен. Ол болза чаартыкчы дилээшкинниң, ең калбак массаларның демиселиниң болгаш кызымаккай күш-ажылының оруу болур. Ол үениң иштинде бистиң чуртувусту бис социалистиг күчүлүг күрүне болдурган бис. Бо чылын бистің улузувустуң демдеглеп эрттиргени — герман фашизмни болгаш япон милитаризмни тиилээни совет тургузугнуң тиилелгези болган. Бодунуң аас-кежиниң тургузукчузу болу берген улусту ажыл шыдаар ындыг күш чок.

Бистиң чедип алган бүгү үүлдериверисте ленинчи партияның ролю хемчээл чок улуг. Марксизм-ленинизмге шынчы чорук, бөгүнгү болгаш даартагы хүнүңү кол айтырыгларын шиитпирлээринге эртемге үндезилеттинген боттуг көрүүшкүн — ооң ажылчорудулгазының бүгү талаларынга чедишкиннериниң магадылалы болур. СЭКП ТК-ның апрель болгаш октябрь (1985 ч.) Пленумнарының

(Уланчызы 2-ги арында).

УЛУГ ОКТЯБРЬНЫ ТЫВАГА БАЙЫРЛААНЫ

КЫЗЫЛ

Ийи дакпыр орденниг Совет Тываның найысылалы Кызыл хоорай каас-шиник шиметтинген. Бөгүн Октябрь революциязының 68 чыл оюнда бүгү улустуң байырлалында, ажылчы чоннарның байырлыг чыскаалы эгелээлек. Октябрьның ачызында хосталганы чедип алган тыва улус кыска хуусаа иштинде кеску чедиишкиннерлиг болган. СЭКП-ниң Программазының чаа эдилгезиниң төлевилелинде «Октябрьның социалистиг Улуг революциязы бүгү делегей төөгүзүнге эргилделиг болуушкун, делегей хөгжүлдезиниң чиигине уг-шиин болгаш кол-кол угланыышкыннарын тодаткан» деп бижээн. Ында «национал айтырыгны шиитпирлээни— социализмниң шылгарацгай чаалап алыышкыны» деп айыткан. Бо сөстер бистиң кижи бүрүзүнүң сеткилинге чоок, билдингир.

Ленин шөлү. Эртенгиниң 11 шак. Аяс хүн турган. Он беш эвилелдешкен республикаларның туктары киискээн. Индир кырынче республиканың партия, совет, ажылчагый органнарының удуртукчулары үүнүп келген. Байырлыг хөгжүм диңмиреп үнгеш соонда, колонналарның чыскаалы эгелээн. Найысылалдың тугун тутканнар шөлче үүнүп келген. Маркстың, Энгельстің, Ленинниң, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүннериниң портреттери-биле каастаан машиналар шөлче чоокшулап ор. Туктар тутканнар спортчулар базып эртти. Бирги колоннада Октябрьның социалистиг Улуг революциязынга тураскаатканнар чарыштыг тиилекчилери —хоорайның мурнакчы бүдүрүлгелери.

Бо хүннерде республиканың ажыл-ишчилери, коммунистери СЭКП-ниң Программазының чаа эдилгезиниң, СЭКП-ниң Уставының өскерилгелериниң төлевилелдерин улуг үүлдүгаңнүүшкүнбиле хүлээп ап, тургузуушкуннуң бо чугула документилерин ханызы-биле өөренип турар. Онзагай үеде Октябрь революциязының 68 чыл оюн байырлап турар. Чурттуң социал-экономиктиг хөгжүлдезиниң оруун айтып, совет кижилериң чаагай чоруун экижидер сорулганы салып турар чугула шиитпирлерни амыдыралга боттандырарынга коллектив бүрүзү үлүүн киирер. Партияның хөрээнге шынчызын илергейлеп, бир дем-биле чыскаалганнарының даартагы хүнге бүзүрели, күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүнү лозуң-плакаттарда илергейлеттинген.

Чыскаалды баштаар эргени чаалап алганнарның бирээзи — съездини төлептиг уткуур дээш эгелээшкинни идип үндүрген «Каа-Хем» хөмүр-даш разрезиниң коллективи. Бүдүрүлге июль 30-де хөмүр-даш казарының болгаш сайгарарының беш чыл планын күүселипкен. Бо чылдың он айларында пландан ажыр 100 муң тонна хөмүр-даштыдагжылар чуртка берген. Чыл планы ноябрьда күүсеттинер дээрзинге олар бүзүрелдиг. Тук тудукчуларының арызында хоочун ажылчыннар, амгы үениң стахановчулары экскаватор машинистери В. М. Гончаров, А. А. Нехорошков, өрүмнээр станок машиниэзи Ю. В. Проконенко, БелАЗ чолаачылары Н. Рябов, Н. Кудачин олар чоруп орлар. «Чыл планын — хуусаа бетинде» деп лозуңну олар тудуп алган чорлар. Сөглээн сөзүнге мурнакчылар ээ болуп турар-даа.

«Эртем-техниктиг депшилгени дүргедириңге, чаа техникага болгаш технологияга үндезин чаартылгаларга, техниктиг, организастыг, экономиктиг база үүлдүрүлгелерни мобилизастаарынга даянгаш, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн дыка бедидерин чедип алыр— деп, СЭКП-ниң Программазының чаа эдилгезинде айтып турар. Келир он беш чылдарда ону 2,3—2,5 хуу улгаттырары көрдүнген. Бо улуг сорулгаларны амыдыралга боттандырарда, иштики курлавыгларны дилеп тывары, камналга чурумун шыңгыырадыры, сагылга-чурумну быжыглаары негеттинер. Хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелериниң чедиши бо хүннерде беш чыл планын күүселипкен. «Каа-Хем» хөмүр-даш разрези, Улуг-Хем ыяш ажыл-агыйы, тудуг кезектери болгаш конструкциялары завод, даараныла фабриказы, сүт заводу, үеник мурнап турар.

Байырлал хүнүнде олардың чедиишкиннерин мактаары өөрүнчүг-дүр. Чижээ, тудуг кезектери болгаш конструкциялары завод продукция бүдүрериниң беш чыл планын октябрь 12-де, сайгарарын 20-де күүсеткен.

Даараныла фабриказы бараанныг продукция бүдүрериниң беш чыл планын октябрь 14-те күүсеткен. Чыл төнчүзүнге чедир даараныкчылар миллион ажыр рубльдің продукциязын бүдүрер. Ол дээрге социалистиг хүлээлгеден 460 муң рубль хөй болуп турар.

Үшкү квартал түңнелибиле чарышка тиилекчи болгаш СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдің болгаш ВЛКСМ обкомунуң Кызыл тугун чаалап алган хоорайның сүт заводунуң, № 14 механизация эргелелиниң коллективтери мурнакчылар колоннаэзын уламчылап турлар.

Механизаторларның одуруун күш-ажылдың хоочунары А. Т. Ельмояров биле Н. Ф. Астраханцев баштаан, хүн нормазын барык ийи катап ажыр күүсеткен экскаватор машинистери Б. И. Бутанаев, Г. В. Гредасов олар-биле кады чаа профтехучилище доосхан автокран башкарыкчызы С. Шерстиёв база чор. Салгалдарның харылзаазы ындыг. Хоочуннар аныяктарны даглынып ап, оларга мергежилин дамчыдып турар.

Сүт заводу октябрь 5-те кол көргүзүүлер талазы-биле беш чыл планын күүседипкенин рапорттаан. Чыл төнчүзүнге чедир немей 823 муң рубльдің продукциязын бүдүрерин олар хүлээнген.

Мурнакчылар аразында — Кызылдың пассажирлер АТБ-зиниң коллективи. Хоорай маршрудунда быжыглаттынган Ю. И. Малышевтиң бригадазы беш чыл планын дөрт чыл тос айларда доосхан. № 2 АТБ-ниң коллективи оларның соонда чыскаалган.

Тувкоммуиэнергонуң, «Тувапарикмахерские» каттыышкынының, Кызылдың үлетпүр бараннар садының коллективтери база баштайгы колоннада чорлар.

Чарышты организастаарын экижидер, ооң дээштиин чедип алыр, мурнакчы дуржулганы пептередир сорулга күш-ажылчы коллективтериниң мурнунда туруп турар. Оларның бедиткен хүлээлгелери, он айларда көргүзүүлери тудуп алган лозуң-плакаттарында бижиттинген.

Мурнакчылар колонназының соон дарый хоорайның школалары чыскаалган. Школа реформазын амыдыралга боттандырар дээш күжениишкининг ажылдаары башкылардан негеттиниң турар. Олар база бүдүрүлгелер-биле өөредилге болгаш кижизидилге ажылының сырый холбаалыг болурун чедип алыр дээш хөй талалыг ажылдарны чорудуп турар.

(Уланчызы 3-кү арында).

Кремльдің Съездилер ордузунга хүлээп алыышкын

Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң чазаа ноябрь 7-де Кремльдің Съездилер ордузунга Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 68 чыл ою-биле холбаштыр хүлээп алыышкын кылган.

Хүлээп алыышкынга эштер М. С. Горбачев, Г. А. Алиев, В. И. Воротников, В. В. Гришин, А. А. Громыко, Е. К. Лигачев, Н. И. Рыжков, М. С. Соломенцев, В. М. Чебриков, Э. А. Шеварднадзе, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, С. Л. Соколов, Н. В. Талызин, Б. Н. Ельцин, Л. Н. Зайков, М. В. Зимянин, И. В. Капитонов, В. П. Никонов, К. В. Русаков олар барганнар.

Залга СЭКП ТК-ның кежигүннери болгаш кежигүнге кандидаттар, СЭКП-ниң Төп ревизия комиссиязының кежигүннери, ССРЭ-ниң болгаш РСФСР-ниң Дээди Советтериниң депутаттары, министерстволар болгаш ведомстволар удуртукчулары, партия, совет болгаш хейниити организацияларының төлөөлекчилери, шериг начальниктери, партияның, дайының болгаш күш-ажылдың хоочуннары, бүдүрүлге мурнакчылары, эртем болгаш культура ажылдакчылары, ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтылары турганнар.

Коммунистиг болгаш ажылчын партияларның бистиң чуртка байырлалга келген кеску ажылдакчылары, еске-даа даштыкы аалчылар, Совет Эвилелинде турар даштыкы дипломаттыг төлээ черлериниң баштыңнары, шажын төлөөлекчилери, журналистер аңаа барган.

СЭКП ТК-ның Чиигине секретары М. С. Горбачев чыылганнарга чүве чугаалаан.

Эш М. С. ГОРБАЧЕВТУҢ чугаазы

Эргим эштер, өөнүктер!

Хүндүлүг даштыкы аалчылар!

Бөгүн совет кижилер, Черниң бурунгаар депшилгелиг бүгү күштери кижи төрелгетениң амыдыралында төөгүлүг үүнүү демдеглеп турар-дыр. Алдан сес чыл мурнунда бистиң чуртка бүгү делегей төөгүзүнге эргиделиг болуушкун— Октябрьның социалистиг Улуг революциязы тиилээн.

СЭКП Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң, Совет чазактың өмүнээзинден Улуг Октябрьның байырлалы-биле силерге, бүгү совет кижилерге чүректің ханызындан байыр чедирип тур мен!

Бистер ол болуушкунну байырлап демдеглевишаан, партияның болгаш улустың маадырлыг тиилелгелерин база демдеглеп турар бис. Эрткен он-он чылдар демиселдің болгаш тиилелгелериниң алдарлыг үезин болган. Күчүлүг социалистиг күрүне, социал чөптүг чоруктуң болгаш ёзулуг гуманизмниң ниитилели тургустунган. Төрээн чурт революцияның, хамааты болгаш Ада-чурттуң Улуг дайынының хоочуннарын, бистиң эрес-маадырлыг Чепсектиг Күштеривисти төлептин-биле алдаржыдып турар. Ол социализм тургузукчуларының — бистиң маадырлыг ажылчын аңгыыстың, колхозчу тараачыннарыыстың, улусчу интеллигенциязыстың эрес-маадырлыг чоруун алдаржыдып турар. Ол совет аныяктарга бүзүреп, оларны улуг салгалдарның херээниң төлептиг үргүлчүлекчилери кылдыр көрүп турар.

Ол болуушкунну байырлап демдеглевишаан, бистер боттарыыстың бөгүнгү ажылхеректериста, чурттуң келир үезин база демдеглеп, көрүп турар бис. Партия, ленинчи чаңчылдарны ыдыктыы-биле камгалап сагыышаан, революцияның баштыңчызының — шиитпирлеттинмээн айтырыгларже, ам-даа кылыр ужурлуг үүлдерже улуг кичээнгейни салырының дугайында чагыын кажан-кеззеде утпайн турар.

Партия бөгүн СЭКП-ниң XXVII съездизинче уткуштур бар чоруур. Ол бодунуң программныг документилерин бүгү улуска чарлап, оларда бистиң эчис сорулгаларыыстың өндүр-улуун тодарадып, оларны чедип алырының боттуг орударын айытган, СЭКП-ниң Программазы — тургузуушкунуң болгаш тайбының программазы-дыр деп чүвени бүгү кижи төрелгетенге көргүскен.

Депшилгеже орук дээрге ниитилелдің социал-экономиктиг хөгжүлдезин дүргедири, чоннуң чогаадыкчы күштерин, ооң инициативазын, энергиязын хөгжүдери, миллион-миллион ажылчы чоннарның ниитилелдің бүгү-ле чаартылгаларны чорударынга сонуургалдыг болуру деп санап турар бис.

Социалистиг чаартылгалар оруунче ең баштай кирген болгаш, ооң кайы хире бергезин, а чамдыкта кайы-хире кадыр-берт болурун совет улус эки билир. Ынчангаш бис өске чурттарның, ең ылаңгыя социалистиг чурттарның коммунистериниң дуржулгазын аажок улуг хүндүткел-биле көрүп турар бис. Демисел талазы-биле өөнүктеривистің акы-дуңма дузазын, эш хуу сүмезин үнелеп турар бис. Бодувустуң билиглеривисти болгаш дуржулгавысты олар-биле үлежиринге кеззеде белен бис. Чогум-на ындыг болгаш Варшава Керээзиниң күрүнелериниң удуртукчуларының Софияга чоокта чаа болган ужуражыышкынын каичаардаа аажок улуг ужур-дузалыг деп санап турар бис.

Октябрьның Төрээн чуртунуң, Октябрьның херээниң өөнүктери хөй. Ам революция сөөлүнде 68 чыл эрткенде, тайбының болгаш социал депшилгениң күчү-шинээзин кедергей улуг кылдыр өскен. Олар кол үүлдү — Черге амыдырадды — тайбың болгаш хостуг байдалдарга амыдырап-чурттаарын камгалаарынга белен болгаш шиитпирлиг болурун чаңгыс эп-сеткил-биле көрүп турар.

Национал болгаш социал хосталга даэш демисежип турар бүгү-ле кижилер-биле эп-сеткил каттыштырылгаын быжыглаарын бодувустуң хүлээлгевис деп санап турар бис. Ол дээрге сес кырында эвес, а херек кырында интернационализм-дир, ол дугайын Ленин бистиң партиязыска өөредип чораан.

Делегей политиказының талазы-биле бистиң уг-шиивис өскерилге чок — ол дээрге тайбыны камгалаары, делегейге политиктиг байдалды үндезинин-биле экижидери-дир. Ол сорулгалар шуут боттуг болгаш чедип алдынар деп санап турар бис. Делегей харылааларындан бүзүревес, өжөргөөр чорукту, каразыгны чайладыры мырынай эргежок чугула.

Политикага бис боттуг харылажылгаларын болгаш кайы-кайызынга-даа ажыктыг дугуржулгаларны дилеп тыварының талалакчылары бис. Бо чугаа Американың Каттышкан Штаттары-биле харылзааларга база хамаажыр. Совет Эвилелиниң чаагай күзел-соруу четчир. Ол ындыг күзел-соруун ажылхеректери-биле бадыткан турар. Бир эвес ажыл-херекчи боттуг турушту болур болза, а бис аңаа белен бис, Женевага ам болур ужуражыышкын үре-түнеңдиг болур болгаш делегей байдалын экижидериинге бараан болур. Черниң кижилери чогум-на ындыг боорун манап турар, олар дайындан коргуушкун амыдыралга турбазын, тайбының, чөптүг чоруктуң, кады ажылдажылганың принциптери ажып үнерин күзеп турар.

База катап байырлал-биле, эргим эштер, эргим даштыкы аалчылар!

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 68 чыл ою делгерезин!

Бистиң улуг Төрээн чуртувус быжыгып база чечектелип турзун!

Бүгү бөмбүрөекке тайбың делгерезин!

* * *

М. С. Горбачевтуң чугаазын чыылганнар үргүлчүледдиг алыш часкаашкыны-биле уткаан.

Хүлээп алыышкын үезинде ССРЭ-де туруп турар даштыкы дипломаттыг төлээ черлериниң баштыңнарын М. С. Горбачевка таныштырган.

Хүлээп алыышкын чүректің ханызындан байдалга эрткен.

Уран чүүл мастерлери хүлээп алыышкын киржикчилеринге байырлал концертин көргүскен.

(СЭТА).

ОКТЯБРЬНЫҢ КЫЗЫЛ ТУКТАРЫНДА— ТАЙБЫҢ БОЛГАШ ТУРГУЗУУШКУН

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

шинтпирлери, бүгү совет кижилер-биле бир дөмей, Армияның болгаш Флоттуң дайынчыларының изиг чүүлдүгзүнүүшкүнүн болгаш чаңгыс аай деткимчезин алган. СЭКП-ниң Программазының чаа эдилгезинің төлевилелин, съезд мурнунуң еске-даа документилерин улуг сорук киришкин-биле олар хүлээп алганнар.

Бөгүн партия эртем-техниктиг депшилгениң үндезинге чүрттүң социал-экономиктиг хөгжүлдезин дүргедириңче, бүгү-ле чүүлдерге сагылга-чурумну болгаш корум-чурумну бүгү хемчеглер-биле быжыглаарынче угланыышкынны чорудун турар. Үш беш чыл дургузында экономиканы интенсификастаарының оруктарынга Совет эрге-чагырганың мурнунда эрткен чылдарының дургузында тургуска үлетпүрүнүң күчүзү-биле деп күчүнү өстүрерин хандырар ужурлуг. Ындыг темпилерни амыдырал боду, совет кижилериң чаагай чоруун бедиреринің, бистің күрүнеристің болгаш ооң эвилелчилериниң айыл чок чоруун магадылап турар кылдыр чүрттүң камгаланыр аргазын тударының эргежок чугулазы негеп турар.

Совет улус СЭКП-ниң XXVII съездизин төлептиг уткуурунга белеткеним турар. Ниитиниң чаагай чоруунга ак сеткилдиг ажылдаары, харысалгалыг болгаш инициативчи болуру, күрүненің эрге-ажыктарының дугайында сагыш салыры—ам совет кижи бүрүзүкден негеттиниң турар. Хүнүң кол лозунгары — темпилер, шынар, организастыг чорук, камныг чорук, күш-ажылчы материалдыг болгаш саң-хөө курлавырларын чогумчалыг ажыглаары болур. Бо бүгү бистің экономикавыстың улам-на күчүлүг, а совет кижилериң амыдыралы материалдыг болгаш угаан-бодал талазы-биле улам-на бай, долу байлак, ханы уткалыг болурунга эргежок чугула.

Совет улустуң тургузукчу ажыл-чорудулгазы делегейниң нарын байдалында, агрессчи империалистиг күштериниң талазында өзүп турар шериг айыылының байдалдарында чоруп турар. Делегейде чавырлыышкын үеениң ең чугула чаалап алыышкыннарын үрээрин, социалистиг дем каттыжылгазында шериг талазы-биле артык күштүг болурун чедип алырын орадлажып турар ындыг күштер идепкейжий бергеннер. Бөгүн ең-не улуг айыыл болза, АКШ-тың ядролуг боо-чепсекти эндере бүдүрерин улам-на күштелдирер, космосту милитаризаатаар дээн планнары болур.

Болунуң чогаадыкчы саналдары-биле, чаңгыс таладыг боттандырын чорудун турар улуг хемчеглер-биле Совет Эвилели ядролуг хаптың айыылын чайладырынче, делегей байдалын өкижидиринче угланган болунуң чүткүлүн база катап көргүскен. Тайбың-ның салым-чолу дээш болунуң харысалгазын билбишаан, бистің чүртүвүс боо-чепсекти эндере бүдүрерин соксадыр, шериг талазы-биле улуур туржуушкунуң деңнелин шинтпирлин-биле чавыладыр, улуур туржуушкуннан чавырлыышкынче, тайбың-ның болгаш депшилгениң эрге-ажыктарынга делегейниң калбак кады ажылдажылгазынче шилчилгени хандырар дээш бүгү-ле болдунар чүүлдерин кылып турар.

Империализмниң күштериниң талазындан дайын кыжаны копкавайн турары делегей байдалының амты айыылдыг үеэнде Коммунистиг партия болгаш Совет күрүне социалистиг Адаччүрүтү камгалаар дугайында Ленинниң чагыым ыдыктыыбиле күүседип, күрүненің ядролуг боо-чепсекти эндере бүдүрериниң болгаш ооң эвилелчилериниң айыыл чок чоруун магадылап турар кылдыр чүрттүң камгаланыр аргазын тударының эргежок чугулазы негеп турар.

Совет улус СЭКП-ниң XXVII съездизин төлептиг уткуурунга белеткеним турар. Ниитиниң чаагай чоруунга ак сеткилдиг ажылдаары, харысалгалыг болгаш инициативчи болуру, күрүненің эрге-ажыктарының дугайында сагыш салыры—ам совет кижи бүрүзүкден негеттиниң турар. Хүнүң кол лозунгары — темпилер, шынар, организастыг чорук, камныг чорук, күш-ажылчы материалдыг болгаш саң-хөө курлавырларын чогумчалыг ажыглаары болур. Бо бүгү бистің экономикавыстың улам-на күчүлүг, а совет кижилериң амыдыралы материалдыг болгаш угаан-бодал талазы-биле улам-на бай, долу байлак, ханы уткалыг болурунга эргежок чугула.

Совет улустуң тургузукчу ажыл-чорудулгазы делегейниң нарын байдалында, агрессчи империалистиг күштериниң талазындан өзүп турар шериг айыылының байдалдарында чоруп турар. Делегейде чавырлыышкын үеениң ең чугула чаалап алыышкыннарын үрээрин, социалистиг дем каттыжылгазында шериг талазы-биле артык күштүг болурун чедип алырын орадлажып турар ындыг күштер идепкейжий бергеннер. Бөгүн ең-не улуг айыыл болза, АКШ-тың ядролуг боо-чепсекти эндере бүдүрерин улам-на күштелдирер, космосту милитаризаатаар дээн планнары болур.

Бөгүн партия эртем-техниктиг депшилгениң үндезинге чүрттүң социал-экономиктиг хөгжүлдезин дүргедириңче, бүгү-ле чүүлдерге сагылга-чурумну болгаш корум-чурумну бүгү хемчеглер-биле быжыглаарынче угланыышкынны чорудун турар. Үш беш чыл дургузында экономиканы интенсификастаарының оруктарынга Совет эрге-чагырганың мурнунда эрткен чылдарының дургузында тургуска үлетпүрүнүң күчүзү-биле деп күчүнү өстүрерин хандырар ужурлуг. Ындыг темпилерни амыдырал боду, совет кижилериң чаагай чоруун бедиреринің, бистің күрүненістің болгаш ооң эвилелчилериниң айыыл чок чоруун магадылаан деннелге тургузарының эргежок чугулазы негеп турар. Моон ужурунда баштайгыларының — стахановчылардың, үеин мурнаан кижилериниң, эрес-маадыр чоруу чүгле төөгүге эвес, харын бистің хүнеривиске база хамаарылгалыг, чүге дээрге бүдүрүлгени интенсификастаарының, эртем-техниктиг депшилгени дүргедириниң талазы-биле база шак-ла ындыг, ынчалзажок аажок улуг хемчээлдерлиг ажылларны күш-ажылчы кыптыгыышкын-биле боттандырар сорулга чүрттүң мурнунда турар болгай.

Ол алдарлыг эгелээшкиниң чаа уламчылакчыларын москвачыларның салгал бүрүзү депшидип келген. Күш-ажылчы, материалдыг болгаш экономика курлавырларын камнаарынга эртемниң чедишкиннерин калбаа-биле ажыглаар дугайында «ЗИЛ» заводтуң болгаш «Заря» каттыжыышкынның инициативазы Москвага бо беш чылда ёзулуг алызындан стахановчу херлиишкиниг болган.

Чаячыл ёзугаар найысылаалың Пролетар районунуң колонизазын баштаан автозаводчулар завод марказының алдарын бедин-биле тудун турарлар. Олариың холдары-биле кылдыгган чүүк машиналары чүгле бистің чүртүвүста эвес, харын даштыкы-да база эки суралгыг. Адаччүрттүң машина тудуушкунунуң баштайгызының намдары алдан чылдар мурнунда эгелээн.

Зилчилериң одуругларында—заводтуң каттышкан комсомол колонизазы. Ол дээрге алдаржаан коллективтин ажылчын салгалының ең эки төлээлекчилери-дир. Хууда беш чыл планнарын хуусаа бетинде күүседип мурнакчыларың он ийи муң кижилиг отрядының аразында аныяктар шинтпирлээр апаар. Бистер, коочуннар, идегелдиг салгалды белеткээр, ажылхеректериниң эстафетазын идегелдиг холдарга дамчыдып бөөр хүлээлгелиг бис. Автозаводчу коммунистерниң отрядынга беш чыл дургузында коллективтиң мурнакчы ийи чартык муң кежигүннери кирген. СЭКП-ниң Программазының чаа эдилгезинің төлевилелинде чугаалашыыаан, олар бүдүрүлгени улам ынай сайзырангайжыдарының талазы-биле сайалдарын идепкейлиг киирип турар. Бистің ниити ажылхерээнистің чедишкини бөгүн ажылдаар чер бүрүзүнге сагылга-чурумну болгаш корум-чурумну быжыглаарындан кажангызындан-даа артык хамааржыр.

Алдаржаан станок тургузукчузу Н. С. Чикиревке Улуг Октябрь бо чылын онза тураскаалдыг. Ийи беш чыл планнарын ол күүсеткен. Улуг байырлалдың бүдүүзүнде аңаа Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры бедик атты тывыскан.

— Төрээн чүрттүң ол бедик шаңналын бистің бүгү коллективке шаңнал кылдыр хүлээп ап турар мен. Бистің коллективтиң бүгү кежигүннери СЭКП-ниң XXVII съездизинге болгаш Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 68 чыл оюнга алдар болдурган социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүсеткен. Он ийиги беш чылды чедишкиниг эгелээринге эки белеткелди кылганнар. Ленинчи партияның съездизиниң бүдүүзүнде мээң эштерим улам соруктуг ажылдап, бүдүрүлгени эгелеп башкарарынга идепкейлиг киржип турар. Ленинчи Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүненің иштики болгаш даштыкы политиказын изиг-биле деткип, чүүлдүгзүнүп турар бис — деп, Николай Сергеевич чугаалап турар.

Хоочун ажылчын болгаш амыы үеде совет бүдүрүлгенің удуртукчузу Н. С. Чикирев бедүүн ажылчындан директорга чедир алдарлыг орукту эрткен, ажылчын кижиниң сөзүнге ол кеззеде шыычы. Ажылчын ацтыга болгаш Коммунистиг партияга хамааржыр алдарлыг чорукту төлептин-биле бадыткаар херек деп, ол чугаалаан. Ажылчы чоннарның чогаадыкчы инициативазын улам ыңай хөгжүдериниче угланыышкынны СЭКП моон соңгаар-даа чайгылыш чокка чорударын, бүдүрүлгени эргелеп башкарарынга оларның калбак киржилдезин хандырарын Коммунистиг партияның Программазының чаа эдилгезинің төлевилелинде онзалап айыткан. Ажыл-агый механизминиң үндезин эде тургузуушкунунуң үеэнде ол онза чугула ужур-дузалыг болуп турар.

Байырлал шөлүнде — чайыннанчак сылдысчыгаштар. Колонианың темазын «Сылдыс» деп адааны таварылга эвес. Чүге дээрге фабриканы «Космос» деп адаан. Хеп аймаан ол фабрика бүдүрүп турар. Космоска ужудуушкуннарны кылырынга күчүлүг, ынаныштыг техника эргежок чугула, а космонавтыларга—бүзүрелдиг хептер база эргежок чугула. «Космос» деп фабриканың коллективи космонавтыларга бедик шынарлыг хептерни кылып берип турар. Амыы беш чылда планын фабриканың коллективи бо чылдың ноябрь 25-ке чедир күүседирин, пландан ажыр 4 миллион рубльдің продукциязын бүдүрүп үндүрерин хүлээнгенин транспарантыда бижээн. Шалыпкын ажылдаары «Космоска» эргежок чугула: чыл дургузында продукциязының хевирлерин ооң коллективи 70 хуу чаартыр сорулгалыг.

— «Советтер чүрттүнүн маадырлыг ажылчын аңгызы делгерезин!» деп сөстерлиг кыйгырыг шөлге дыңналып турган.

Салгал уктаан пес-таавычылар — Олег болгаш Евгений Попугиннер алдарлыг «Трехгорканың» байырлал колониазының мурнуку одуруунга чораннар. Ажылчын ол салгалдың күш-ажылчы стажы — үш чүс чыл. Орустуң баштайгы революциязының диңмиттиг чылында ол салгал быжыккан, ынчаарга совет улус орустуң баштайгы революциязының 80 чылын бо хүннерде база демдеглеп турар.

«Трехгорная мануфактура» фабрика улам-на чаартынган, аңаа чаа салгакчылар кирип турар. Салдынган эчис сорулганы чедип алырынга шинтпирлиг чорук — кызыл пес-таавычыларның өскерлиш чок чүткүлү. Попугиннериң салгалының үндезилекчизи — Алексей 80 чыл буруңгаар Кызыл Пресняның революстуг тулчуушкун баррикадаларының мурнуку одуруунга турган. А ооң ажы-төлүүнүң оолдары Олег болгаш Евгений — чиик үлетпүрге эртем-техниктиг депшилге дээш шимчээшкиниң мурнакчылары. Адаччүрт бүдүрүлгениң хеме чокка ажылдаар станоктарын олар хамыкты мурнай шингээдип алган болгаш дуржулгазын аныяктарга амыы үеде дамчыдып берип турар.

Пресняның дайынчы баррикадаларынга революцияның үндезини тургустунган. РСДРП-ниң II съездизинге 1903 чылда хүлээп алдынган партияның бирги Программазын амыдыралга боттандырар дээш шинтпирлиг демисел ленинчи большевиктериң удуртулгазы-биле калбарган турган. Ол Программаны партия боттандырбышаан, Россияның үш революцияларының чалбыыштыг одун эрткен болгаш бодунуң бирги Программазының кол сорулгазын күүсеткен дугайында — ажылчыннарның болгаш тараачыннарның күрүнези тургустунган дугайында 1917 чылда чарлаан.

Ең чугула партийжи документини — СЭКП-ниң Программазының чаа эдилгезинің төлевилелин совет кижилер улуг кичээнгей болгаш сонуургал-биле номчуп, өөренип турар. Ол улуг документини белеткээринге чүрттүң партия организациялары, партияның эртем болгаш өөредилге черлери, хөй-ниитиниң эртемденнери киришкен.

— СЭКП-ниң Программазының чаа эдилгезинің төлевилелин ажылдап кылганы болгаш чугаалажып керуушкүнү — ол дээрге, партияның, бүгү совет улустуң амыдыралында ең чугула болгаш делегейге кайгамчык улуг ужур-дузалыг болуушкун-дур—деп, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының оралакчы президентизи академик П. Н. Федосеев чугаалаан. Ол улуг документиниң онзагай чүүлү — партияның теориязының хөгжүлдезинге болгаш ооң программалыг айтымшкын уламчылаашкыныг чорук. Делегейниң коммунистиг шимчээшкининге бедик авторитетти, бодунуң революстуг өөредиинге шынчызы-биле совет улустуң быжыг деткимчезин СЭКП чедип алган. СЭКП-ниң чаа эдилгелиг Программазы — ол дээрге, социалистиг ниитилелди планныг болгаш бүгү талалыг хөгжүдериниң, социал-экономиктиг хөгжүлдени дүргедедиринге үндезилээш, коммунизмче улам-на бурунгаарлаарының программазы-дыр. Тайбың болгаш социал депшилге дээш демиселдиң талазыбиле партияның ажылдап кылган угланыышкынын ында бүгү тала-биле илергейлеттинген.

Москва хоорай чогум-на Кремльден эгелеп тургустунган деп, шулукчу чугаалаан. Ынчалзажок бөгүнгү байырлал оол бүгү чер болганындан эгелээн. Заводтарның девискээрлериндеи ажылчыннарның колониалары чыскаалче шуужун чоруп турган. Оларның хөй нуруузу Москваның хоочун шөлүн — Октябрь шөлүн дамчып эрткен. Октябрь шөлү байырлалдың бүдүүзүнде шуут-ла чаартынган. Владимир Ильич Ленинге тураскаалды аңаа байырлал бүдүүзүнде ажыктан.

— Ол тураскаал дээрге, Октябрь революциязына, ооң баштыңчызына, маадырлыг чорукту кылган совет улуска тураскаал-дыр деп, ССРЭ-ниң улустуң чурукчузу Л. Е. Кербель чугаалаан. Тураскаал төлевилелин чогааткан авторлар коллективин ол удуртуп турган. Бөгүн — скульпторга онза байырланчыг —ол 1917 чылдың ноябрь 7-де төрүттүнген болгаш бодунуң ажылын Улуг Октябрьның 68 чыл оюнуң бүдүүзүнде дооскан. Тураскаалды бүгү чүрт тургускан. Ульяновскиниң болгаш Ленинградтың делегацияларының тарын олуртканы хадыңнарлыг сесерликтиң төвүнде ол тураскаал тургустунган. Тураскаалдың дежээ болган кайгамчык улуг гранит дашты Украинадан эккелген. Ильичиниң овур-хевирин Москва чаңында заводка хүлерден шуткып кылган, а скульптурлуг белүүн— Ленинградка кылган. Ол кайгамчык улуг ажылды ийи чыл бизин четпес үениң дургузунда боттандырган. Ол улуг ажылды СЭКП-ниң XXVII съездизинге тураскааткан.

Архитектураның чаа комплекизи онзагай төөгүлүг черде турар. Ол 1917 чылда Замоскворечьениң кызыл гвардиязының штабының турган чериндe тургустунган. Ол революцияның ат бергени шөлде турар. Оон Ленин проспектизи эгелээн. Ону бөгүн эртемниң оруу деп чөптүг адап турар. Ында он-он институттар болгаш совет эртемниң кол штабы—ССРЭ-ниң Эртемнер академиязы бар. Ниитизи-биле Октябрь районда 94 дээди өөредилге черлери, академия болгаш адырлар институттары бар. Оларның ажылдап кылган чүүлдерин нептереткениден бо чылдың тос айларының дургузында экономиктиг ажык 469 миллион рубль болган. Эртем талазыбиле ажылдап кылган чүүлдерни практикага нептередириниң механизмин сайзырангайжыдары — бүдүрүлгенин ажыктыын бедидериниң кол быраларының бирээзи болур. Социал-экономиктиг депшилгени ең-не дүргедедип турган, ниитилелдиң шынар талазы-биле чаа байдалын чедип алыры — партияның бөгүнгү стратегиязы ол болур.

...Бис Октябрьдан төрүттүнген бис. Чүрттүң төөгүзүнге, хөй миллион кижилериң намдарынга ол кол одуруг боон кирген. Байырладыг, өөрүшкүлүг хөй кижилериң аразында, аалчылар индириңге ийи алышкы ужуражып келген. Олар ийилээ найысылалда чурттап тураа-даа, кончуг ховар кады чоргулаар. Бреховских алышкылар — сураглыг эртемденнер, Ленинчи болгаш Күрүне шаңналдарының лауреаттары. Леонид Максимович — академик, Серафим Максимович — профессор. Оларның амыдыралчы оруу Архангельскиниң Струкино деп сууржугажынга эгелээн. Ядыы тараачын Максим Бреховскихтің өг-бүлезинге он бир уруг турган, ону чаңгыс суур чуртуглары 1917 чылда ядыылар комитединиң даргазы кылдыр соңгааннар. Ол бодунуң фамилиязын безин бижип билбес чораан, ынчаарга ооң оолдарынга улуг эртемче орукту Октябрь ажыдын берген.

Бөгүн бистің революциявыс 68 харлыг. Леонид Максимович Бреховских база ол хире назы-харлыг. Ооң паспортунда: төрээн чылы — 1917 деп бижээн. Чүрттүң намдары — ооң бодунуң хууда база намдары.

Академик Бреховских океан шинчилеп турар, а профессор Бреховских —шил бүдүруп, кылырының амыы технологиязының мастери. Совет эрге-чагырганың чээрбиги чылында Донбасста шил заводунуң кол технологу турган, ол онзагай болгаш харысалгалыг чагыг алган: Кремль суургаларынга беш адырларга тускай шил кылыр. Ол үеден эгелээш олар маяктар дег хып турарлар. Оларның хереддери чеже кижиниң сагыжында артпаан дээр!

Чогаалчы А. Г. Алексинге сестен бераал:

— Маңаа, Кызыл шөлге 1919 чылда бичии чаштарга В. И. Ленин олар «революсчуларның үндүрген күш-ажылынын болгаш чидириглериниң үре-түннелдерин долузу-биле ажыглаарлар» деп чугаалаан. Ол сестер баш удур билген ышкаш болган. «Бүгү-ле дээре чүүлдерни — уруларга!» — ол бистің чүртүвүста хоойлу болу берген. Бичии хамаатыларны бис ёзулуг-ла гуманистер болгаш интернационалистер, күш-ажылга ынак, маадырлыг, буянныг, Улуг Октябрьның чаалап алган эчис сорулгаларын бадыткаар тургузаарынга болгаш камгалаарынга белен кижилер кылдыр өстүрүп турар бис. Аныяк салгалга үндүргеи литература-даа, уран чүүл-даа оларны ынчлар кижизидип турар.

Ооң бичии чаш хамаатыларының, черниң бүгү ургуларының ең-не чырык, ең-не алыс күзелдери болгаш ынаныышкыннары боттанын дээш бүгү-ле чүүлдерни Советтер чүрту кылып турар.

Ө-шаг кончуг дүрген эртип турар! Келир чаазын планетаның баштайгы космонавтызының ужуп үнген чылында төрүттүнген бичии оолдар 25 харлаарлар. А бөгүнгү пионерлер ынча харлыг турган, XXI вектиң ажиин ажып кирерлер! Олар ооң дугайында чүүү бодап турары сонуурганчыг.

Пролетар районунуң 494-кү ортумак школазының пионер дружиназының звено удуртукчузу Оля Андриановага сес:

— Ең-не чугула чүве болза, ол эжиктин эргинин мээң ачам болгаш авам-биле кады артан кирерин күзээр мен. Хензиг-даа болза, чаңгыс-даа дайынның болбазын база күзээр мен. 2000 чылда ЗИЛ-ге ажылдаарын база күзээр мен.

Ол чүректин ханызындан сестерни шөл тавартыг эртип турар зилчилер болгаш оларның-биле кады Оляның ада-иезин — ЗИЛ-дің слесарь-септекчизи Вячеслав Андрианов болгаш заводтуң техниктиг контроль кылдизинің контролёру Ирина Андрианова оларның дыңнавайн чоруурун хараадаңчыг.

Эртип турар күстүң суйбелээ, тараажының ажылжининің түнелери болур алдын-сарыг тараа сыптары Москваның К. А. Тимирязев аттыг кедээ ажыл-агый академиязының колониазының кырында сагланайындыр чалгын чораан. Транспарантыда мындыг рапортту бижээн: 200 миллион рубль — ол болза, он бирги беш чылда эртем ажылдарын ажыглаанындан кирген экономиктиг ажык-тыр. Эртемденнер хөрүүнериниң чаагай дүжүткүр болурунуң аргаларын дилеп, кедээ ажыл-агый культураларының дүжүдүнүң болгаш малдың продуктулуунуң улам өзерин чедип ап, интенсивтиг технологияларның эртемге үндезилеттинген аргаларын шинчилеп турарлар. Тимирязевканың доозукчулары ындыг чаа аргаларны кедээде нептередип турар. Сөөлгү он чылда академия кедээ ажыл-агыйның 9 муң хире специалистерин белеткеп үндүрген.

Ноябрьның дээри кыжыраң соок-даа болза, колониалар кырынга частың ең баазын хереддери кыптыгын үнүп, көстүп каап турган. Байырлалдың бичииле мурнуу чарыында найысылалга ең-баазын чечектерни эккелген. Октябрьның ол канчаар-даа аажок улуг чечек «боодалын» Москва чоогунуң ажыл-агыйларының чечекчилери, Грузияның, Азербайджанның, Ортаакы Азияның республикаларының ажыл-ишчилери чыгган, чорутканнар. Октябрьның демдээ— айыран-кызыл чечектерни — гвоздикаларны Болгарияның болгаш Польшаның чечек өстүрүкчүлери чаңчыл ёзугаар москвачыларга белек кылдыр чорутканнар.

Партияның улуг хемчээлдиг программыг айтыышкыннарында чүрттүң дүрген социал-экономиктиг хөгжүлдезинің боттуг аргалары илереттинген. Ындыг дүрген хөгжүлдениң темпизи бөгүн бистің кижи бүрүзүндеи, хамыктың мурнунда коммунистерден хамааржып турар. Найысылалдың алдарлыг «Красный пролетарий» заводунуң колониазының кырында: «Коммунистер! Чүрттүң социал-экономиктиг хөгжүлдезин дүргедедири дээш бүгү-улусчу шимчээшкинниң мурнуку одуруунга туржуңар!»— деп, бижээн кыйгырыг өстүп чору. Бөгүн айтырыг чүгле ынчаар тургустунган. Москваның станок удуртукчузу, «Красный пролетарий» заводтуң партия организациязының аныяк удуртукчузу С. Сергеев ол дугайын чүгле ынчаар билип турар

Бистің Октябрывые ажылчы чоннарның делегейге эп-сеткил каттыштырыышкының быжыглаарынга, бүгү чүрттарның улустарының найыралынга күчүлүг идигни кылган. Стефан Железов байырлалды совет найысылалга чаңгыс эвес удаа уткып ап турар. Ол — Москвада болгар тудугжу бөлүктүң комплекстиг бригадазының удуртукчузу. Ол маляр мергежилдиг бодунуң кадайы-биле кады бистің хоорайывысты улам каас-чараш болдурган дыка хөй чуртталга болгаш хөй-ниитти бажыңнарын тударынга киришкен.

— ССРЭ биле БУР-нуң ажыл-херекчи харыслаалары ийи талага бүгү талазыбиле ажыктыг — деп, бистің болгар эжиис чугаалап турар— Дөртку болгар тудугжу-ла ССРЭ-ниң тудулгарынга ажылдаан, совет эшөөрүнүң дуржулгазын өөренип алган.

Акы-дүнма ийи найысылалдар — Москваның болгаш Праганың күш-ажылчы хол тудуушкуну — бо байырлалдың база бир интернационалчы аян-шинчизи боон турар. Найыралдың ийи кайгамчыктыг өргөөлери — метронуң Москвада «Прага» болгаш Прагада «Москва» станциялары ол чүрттарга ооң дугайында тураскаал боон мөңгеде артар.

«Найыралдың ырын аныяктар ырлашты...» деп ырның одуруглары шөлдүң кызырынга чаңгыланып үнген. Аныяктарның XII Бүгү делегей фестивальнга чаңгыланып турган ол ырының сестерин бо чылын бодунуң 25 чыл оюн демдеглээн Улустарның найыралынның П. Лумумба аттыг университединиң студентилери деммиг деткээн. Ында чүс ажыг чүрттарның төлөлекчилери эртем-билигни чедип ап турар. Оларның бирээзи — Мурнуу-Африка республика чүрттуг Лаки Сирил Мабаса. Төөгү-филология факультедин тергиин эки дооскан соонда, ол өөредилгезин аспирантурада уламчылап турар. Ооң ажылы Россия пролетариадының демиселиниң дуржулгазын өөренири-биле холбашкан.

— Чогум-на ында, силерниң барык 70 чыл бурунгаар болган революциянар мээң чуртумнуң патриоттарының расисчи-колониалдыг эргечурумга удур демиселиниң эге үндезини болуп турар — деп, ол сагыш-сеткилинден чугаалады.

Байырлыг чыскаалдың сөөлгү колониалары индирлерге чоокшулап келди. Коммунистиг партияны, совет улусту, социализм тургузуп турар бүгү улустарны алдаржыткан кыйгырыглар дыңмиреп турган. Партияның болгаш күрүненің удуртукчулары шериг начальниктери москвачыларга байыр чедирип тур. Чыскаалдың ең сөөлгү колониазының кырында «Чон биле партия чаңгыс эптиг!» деп бижиктиг транспарант. Партияның сорук киирикчи сөзү совет кижилериң ажыл-херектерингe болгаш күзел-чүткүлдеринге чаа энергияны болгаш харысалганы берген, а Улуг Октябрьның ою чонуң тургузуушкунче болгаш тайбынче бүзүреллиг базымын тодаргай көргүскен.

Кызыл шөлден репортажты СЭТА-ның корреспондентилери Л. Ермакова, А. Али-Заде, А. Беликов, Н. Железнов, О. Московский, Л. Черненко кылган.

УЛУГ ОКТЯБРЬНЫ ТЫВАГА БАЙЫРЛААНЫ

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

Хүндүлүг болгаш харыысалгалыг мергежилиге шынчыызын көргүзүп турар башкылар Г. Г. Раченко, Н. А. Морисало, Н. В. Зайцева оларны бөгүн адаары артык эвес. «Пионерлер болгаш школачылар, Ленинниң херээнге шынчы болуңар!» деп кыйгырыгга, демниг «Ура» шөлге чаңгыланып турду.

Башкы институдуунуң, Красноярскиниң политехниктиг болгаш көдээ ажыл-агый институттарының Кызылда филиалдарының, ортумак өөредилге черлериниң студентилери, сургуулдары эртип турлар. Келир үениң башкылары, инженерлери, специалистери бүгү күжүн, энергиязын, билиин Төрээн чуртунга бараалгадыр дээрзин бүзүреткеннер. Саналга-техниктиг арганы өөредилгеге ажыглаары, эртем-техниканың чедиишкиннерин будүрүлгеге шиңгээдип алыры оларның ажыл-херээнинг бир чугула кезээ болур дээрзи чугаажок.

Ажылчын аңгының аныяк салгалын каңнап турар хоорайның профессионал-техниктиг училищелериниң сургуулдары бир аай хеп кеткен херии базымнар-биле эртип турлар. Аныяк назын биле аас-кежик чарылбас өңнүктер. Сургуулдарның арында өөрүшкү чайнаан, тайбың дээр адаанга өскен бо аныяктарга хоочунар чоргаарланыр. Оларның аас-кежиктиг келир үези дээш партия, чон туржуп турар. № 11 ПТУ-нуң башкысы, РСФСР-ниң чырыдыышкынының тергиини З. М. Афанаскинаның чанында сургуулдар Оксана Чымба, Алеша Семенова, Кирилл Ооржак болгаш өскелер-даа чоруп орлар.

№ 5 колоннада — «Тыва тудуг материалдары» каттыжыышкын, Одаар үүл үлетпүрүнүң, Чурт үлетпүрүнүң министерстволары, «Тудуг кезектери» комбинат, электри четкилери, эът комбинады. Ниитизи-биле күш-ажылчы коллективтер Октябрь байырлалын күш-ажылчы эки көргүзүүглер-биле уткып турар. Ынчалза-даа тудуг материалдарын будүрерин кевүдедир, чонуң хереглеп бараанарының шынарын эки-жидер талазы-биле хөй ажылдарны кылып чорудары негеттинип турар.

Партияның XXVII съездизинге уткуштур бедиткен хүлээлгени алган «Хүндүледдің Демдээ» орденниг геология-шинчилед экспедициязының коллективиниң колонназы эки дериттинген. Дыка хөй бөлүктер беш чыл планын хуусаа бетинде боттандырган, олар ук колоннаны баштаан.

Дараазында транепорт болгаш харылзаа ажылдакчыларының колонназы чоруп ор. Автотранспортчулар беш чыл эгезинден тура 712 муң тонна улус ажыл-агыйының үүгүн өөрткен, 3352 муң пассажирни аргыштырган. Хуула беш чыл планын 397 чолаачы, 165 септекчи хуусаа бетинде күүсеткен. Оларның шуптузу чыскаалда.

Он ийиги бөш чылда 59 млн. тонна чүктү өөртүр, 2 млрд. пассажир-километрни эртер онаалда туруп турар. Съездиге болгаш Октябрь байырлалынга тураскааткан чарышка № 1 болгаш № 2 АТБ-лер тиилекчи болуп келген. Пароходство болгаш авиабүдүрүлге чедиишкиниг ажылдаан.

№ 7 колоннада — тудугжулар. Кол тудуг трестериниң бирээзи «Тыва тудуг» трестиң дөрт үүс ажыг тудугжулары, инженер-техниктиг ажылдакчылары индир чаныынче чоокшулап келди. 16 бригада «СЭКП-ниң XXVII съездизинге — күш-ажылчы шалыпчы 27 декада!» деп кыйгырыглыг чарышка идепкейлиг киришкен, 11 бригада тос айларның планын эрте доосхан, 9 бригада беш чылдың онаалдазын күүседипкен. Республикада ат-сураглыг тулугжулар Күш-ажылдың Кызыл Тук болгаш Октябрь Революциязы орденнерниң эдилекчизи Тыва АССР-ниң алдарлыг тудугжузу Е. С. Бизяева, Тыва АССР-ниң алдарлыг тудугжузу В. Б. Борбак-оол, оон-даа өске хоочуннар чыскаалда норуп орлар.

Чыскаал үргүлчүлевишаан. Индир баары-биле идеология албан черлериниң, министерстволарының болгаш ведомстволарының коллективтери эрткен.

Кызылчылар партияның шинтпирлерин амыдыралга боттандырар дээш быжыг соруктуун Октябрь чыскаалынга база катап өскергейлээннер.

АК-ДОВУРАК

Совет Тываның аар индустриязының баштайгызы — В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дүгү» комбинаттың аныяк-чалыы Ак-Довурак хоорайы байырлал шинчи кирер каастаттынган — будүрүлге, албан, организация черлериниде, Культура одагларында, чурттакчылыг бажыңнарда хөлбеңнөөн кызыл туктар, Коммунистиг партияны, тургузукчу совет улусту алдаржыткан лозуңнар. Каас-шиник кеттинген, каткы-хөглүг ажылчыннар, албан-хаакчылар, сургуулдар, школачылар, чурттакчылар чыглып кээп, байырлал чыскаалынга киржир черлеринге тургулапкан.

Байырлал чыскаалының кыска митингизин «Тыва даг-дүгү тудуг» эргелелиниң партком секретары С. К. Күжүгет ажыдып, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 68 чыл ою-биле бүгү ажыл-ишчилерге, чыылганнарга байыр чедирген. Байырлыг чыскаалдың колонналарын мотоциклистер эгелээн. Оон соон дарый холдарында өң-баазын туктарлыг, лозуңнарлыг, партияның болгаш күрүнеениң удуртукчуларының портреттерин туткулаан школачылар — хоорайның үш школазының коллективтери, ХПТУ-нуң сургуулдары эрткен.

Чыскаалда — республиканың мурнакчы будүрүлгелериниң бирээзи — В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дүгү» комбинаттың коллективи. Ол үеэ-тер, тус-тус эдилгелер аайы-биле чыскаалган эрткен. Комбинат он айларның планын продукция будүрериниң талазы-биле 110,4, сайгарарыныын — 116,2 хуу, күш-ажылдың будүрүкчүлүүн — 105 хуу күүсеткен. Бо үениң иштинде пландан ажыр 6971 тонна даг-дүгүн будүрүп үндүрген. Тус-тус коллективтериниң аразында беш чылдың планныг даалгазын күүсеткен бедик сорттуг рудадан даг-дүгү арыглаар цехтың Л. Шаламова удуртканы № 3 эдилээ, С. Куулардың № 4 эдилээ болгаш рудникте В. Козловтуң удуртканы № 1 экскаватор экипажы, Ю. Брюхачёвтуң № 8 өрүмнээр станок экипажы, ол ышкаш беш чылдың хууда даалгаларын эрте күүсеткилээн БелА�з чолаачызы Г. Карпов, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады, электрослесарь А. Хертек, экскаватор машинизи М. Ховалыг болгаш өскелер-даа бар.

Чыскаалда коллективтериниң аразында мурнакчыларга үлетпүр, будүрүлгелер комбинадының, хлеб заводунуң, амыдырал хандырылга комбинадының коллективтери болгаш өскелер-даа бар. Үлетпүр будүрүлгелер комбинады бо чылын шалыпчы ажылдан, чылдың даалгаларын күүсеткенин Улуг Октябрьның будүүзүнде рапорттаан.

Ак-Довуракка болган байырлыг чыскаад ажылчы чоннарның СЭКП-ниң XXVII съездизин бедик будүрүкчүлүг күш-ажыл-биле уткуурунуң, СЭКП-ниң иштики болгаш даштыкы политиказын бүрүн деткип турарының херечизи болган.

Ноябрь 6—7-де спорттуң янзы-бүрү хевирлеринге маргылдаалар Ак-Довуракка болуп, хөй сонуургалдыгларны хаара туткан.

ХОВУ-АКСЫ

Ажылчын суур Хову-Аксына ажылчы чоннарның Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 68 чыл оюнга тураскааткан байырлыг чыскаалы эртенгиниң 10 шакта эгелээн. Байырлалга тураскааткан митингиге «Тыва кобальт» комбинаттың партком секретары С. М. Климашенко үүве чугаалаан болгаш бүгү ажыл-ишчилерге байыр чедирген.

Байырлал чыскаалын Хову-Аксының № 1 болгаш № 2 ортумак школаларының коллективтери ажыктан. Өөреникчилер, башкылар «Школа реформазын — амыдыралга», «СЭКП-ниң Программазының чаа эдилгезинин төлевилелии чүүлдүгүнүп тур бис!» деп лозуңнарны тудуп алган эрткеннер.

Комбинат эргелелиниң, кол-кол цехтериниң колоннаалары каас-шиник шиметтинген. Оларның аразында съездини төлептиг уткуур дээш бедиткен хүлээлгени алган, Октябрь мурнуунуң чарыжының тиилекчилери — комбинаттың гидрометаллургия болгаш даг цехтери, март айда беш чыл планын күүседипкен № 18 геология-шинчилел бөлүү чоруп орган. Коммунистер каяа-даа үлегерин көргүзүп турар. Оларның хөй кезии будүрүлгениң харыысалгалыг участоктарында быжыглаттынган. Тук тудукчуларының аразында коммунистер М. А. Андреев, А. А. Григин, А. Л. Монгуш, гидрометаллургия цегинден, даг цегинден В. Е. Лебедев, В. Д. Ооржак, В. А. Блинов олар чораан.

Дараазында колоннаны мурнакчы будүрүлгелериниң бирээзи — Хову-Аксы АТБ-зиниң коллективи баштап чораан. Кывар-чаар үүлдерни камнап алыр талазы-биле чамдык чедиишкиннерни чолаачылар чедип алган. Партияның съездизин төлептиг уткуур дээш социалистиг чарышты калбартырын олар хүлээнген. Ажылчы чон партияның херээнге шынчызын илергейлээннер.

ТЭЭЛИ

Улуг Октябрьга тураскааткан байырлал Бай-Тайга районнуң төвүнге эртенгиниң 10 шакта ажылчы чоннарның байырлыг митингизи-биле эгелээн. Аңаа СЭКП райкомунуң бирги секретары А. С. Дембирел чыылганнарга байыр чедирип үүве чугаалаан, партияның эдилгелиг XXVII съездизинге бөлек кылдыр каш дакпыр күжениишкиниг ажылдаарынче оларны кыйгырган.

Бо чылдың үшкү кварталының түңнелдери-биле республиканың Амыдырал хандырылга министерствозунуң шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаткан районнуң амыдырал хандырылга эргелелиниң болгаш «Тыва кедээ тудуг» трестиң шилчиир Кызыл тугунга төлептиг болган районнуң септелге-тудуг участогунуң коллективтериниң колонналары район төвүнүң ажылнишчилериниң байырлыг чыскаалын ажыктан.

Бот-тывынгыр артистериниң байырлалга тураскааткан концерттери, спортчу маргылдаалар районнуң бүгү суурларынга, фермаларга, малчын бригадалар төптеринге эрткилээн.

МУГУР-АКСЫ

Ыраккы Мөңгүн-Тайга районнуң ажыл-ишчилери Улуг Октябрьның 68 чыл оюн бедик политиктиг болгаш күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүнүң байдалынга уткааннар. Район он бирги беш чылдың доозукчу чылының үшкү кварталында республиканың районнарының аразында социалистиг чарышка тиилекчи болуп, СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдің болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаткан. Күш-ажылчы чедиишкиниг чалгынналган мөңгүн-тайгажылар байырлалга тураскааткан митингиге партияның XXVII съездизин бедик көргүзүүглер-биле уткуурун хүлээнгеннер.

Район төвүнге болуп эрткен байырлыг чыскаалдың социалистиг чарыш тиилекчилериниң колониазынга ССРЭ-ниң 60 чылы аттыг совхозтуң, районнуң септелге-тудуг участогунуң болгаш районуң коллективтери эрткен.

Байырлалга тураскааткан спортчу маргылдаалар, массалыг көргүзүүглер районнуң чурттакчылыг черлериниге орайга чедир үргүлчүлээн.

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК

Хөгжүм үнү, ыры-шоор чаңгыланган, кызыл туктар кинскээн Кызыл-Мажалыктың кудумчуларында байырлал шинчилиг кеттинген улуг, бичи кижилер чыскаалга киржири-биле суурларының, фермаларының, малчын бригадалардың, школаларының өөреникчилер, башкылар «Школа реформазын — амыдыралга», «СЭКП-ниң Программазының чаа эдилгезинин төлевилелии чүүлдүгүнүп тур бис!» деп лозуңнарны тудуп алган эрткеннер.

Комбинат эргелелиниң, кол-кол цехтериниң колоннаалары каас-шиник шиметтинген. Оларның аразында съездини төлептиг уткуур дээш бедиткен хүлээлгени алган, Октябрь мурнуунуң чарыжының тиилекчилери — комбинаттың гидрометаллургия болгаш даг цехтери, март айда беш чыл планын күүседипкен № 18 геология-шинчилел бөлүү чоруп орган. Коммунистер каяа-даа үлегерин көргүзүп турар. Оларның хөй кезии будүрүлгениң харыысалгалыг участоктарында быжыглаттынган. Тук тудукчуларының аразында коммунистер М. А. Андреев, А. А. Григин, А. Л. Монгуш, гидрометаллургия цегинден, даг цегинден В. Е. Лебедев, В. Д. Ооржак, В. А. Блинов олар чораан.

Дараазында колоннаны мурнакчы будүрүлгелериниң бирээзи — Хову-Аксы АТБ-зиниң коллективи баштап чораан. Кывар-чаар үүлдерни камнап алыр талазы-биле чамдык чедиишкиннерни чолаачылар чедип алган. Партияның съездизин төлептиг уткуур дээш социалистиг чарышты калбартырын олар хүлээнген. Ажылчы чон партияның херээнге шынчызын илергейлээннер.

ТЭЭЛИ

Улуг Октябрьга тураскааткан байырлал Бай-Тайга районнуң төвүнге эртенгиниң 10 шакта ажылчы чоннарның байырлыг митингизи-биле эгелээн. Аңаа СЭКП райкомунуң бирги секретары А. С. Дембирел чыылганнарга байыр чедирип үүве чугаалаан, партияның эдилгелиг XXVII съездизинге бөлек кылдыр каш дакпыр күжениишкиниг ажылдаарынче оларны кыйгырган.

Бо чылдың үшкү кварталының түңнелдери-биле республиканың Амыдырал хандырылга министерствозунуң шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаткан районнуң амыдырал хандырылга эргелелиниң болгаш «Тыва кедээ тудуг» трестиң шилчиир Кызыл тугунга төлептиг болган районнуң септелге-тудуг участогунуң коллективтериниң колонналары район төвүнүң ажылнишчилериниң байырлыг чыскаалын ажыктан.

Бот-тывынгыр артистериниң байырлалга тураскааткан концерттери, спортчу маргылдаалар районнуң бүгү суурларынга, фермаларга, малчын бригадалар төптеринге эрткилээн.

МУГУР-АКСЫ

Ыраккы Мөңгүн-Тайга районнуң ажыл-ишчилери Улуг Октябрьның 68 чыл оюн бедик политиктиг болгаш күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүнүң байдалынга уткааннар. Район он бирги беш чылдың доозукчу чылының үшкү кварталында республиканың районнарының аразында социалистиг чарышка тиилекчи болуп, СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдің болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаткан. Күш-ажылчы чедиишкиниг чалгынналган мөңгүн-тайгажылар байырлалга тураскааткан митингиге партияның XXVII съездизин бедик көргүзүүглер-биле уткуурун хүлээнгеннер.

Район төвүнге болуп эрткен байырлыг чыскаалдың социалистиг чарыш тиилекчилериниң колониазынга ССРЭ-ниң 60 чылы аттыг совхозтуң, районнуң септелге-тудуг участогунуң болгаш районуң коллективтери эрткен.

Байырлалга тураскааткан спортчу маргылдаалар, массалыг көргүзүүглер районнуң чурттакчылыг черлериниге орайга чедир үргүлчүлээн.

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК

Хөгжүм үнү, ыры-шоор чаңгыланган, кызыл туктар кинскээн Кызыл-Мажалыктың кудумчуларында байырлал шинчилиг кеттинген улуг, бичи кижилер чыскаалга киржири-биле суурларының, фермаларының, малчын бригадалардың, школаларының өөреникчилер, башкылар «Школа реформазын — амыдыралга», «СЭКП-ниң Программазының чаа эдилгезинин төлевилелии чүүлдүгүнүп тур бис!» деп лозуңнарны тудуп алган эрткеннер.

Баштайгы колоннада № 1, 2 ортумак школаларының өөреникчилери, башкылары, ясли-садиктериниң, районнуң ажылдакчылары.

Беш чыл планнарын хуусаа бетинде күүсеткен № 741 кежүп чоруур механизастаттынган колоннаның, белеткел конторазының коллективтери районнуң үлетпүр будүрүлгелериниң аразында социалистиг чарышка тиилээш, чыскаалдың мурнуку одуруунга эртер эргени чаалап алган. Тыва АССР-ниң алдарлыг тудугжузу, бригадир Шойдар-оол Күжүгет, хоочун тудугжулар, бригадирлер Кылаң-оол Ооржак, Куш-оол Чамыяң болгаш оон-даа өске мурнакчылар чыскаалганнарның аразында бар.

Сүт заводунуң, ыяш ажылагыйының, чуртталга-коммунал ажыл-агыйының, сельхозтехника каттыжыышкынының, районнуң амыдырал хандырылга будүрүлге эргелелиниң, мал эмиелгезиниң колониалары чараштыр шиметтинген, «Улуг Октябрьга алдар!», «СЭКП-ге алдар!» дээш лозуңнарны туткулаан эрткен.

Кызыл-Мажалык суур Совединиң күүскомунуң кубогу дээш волейболга күш-ажылчы коллективтер аразында чаңчыл болган маргылдаа солун эрткен. Бот-тывынгыр артистериниң концерттерин, спортчу маргылдааларны район төвүнге-даа, суурларга-даа чон сонуургап көрген.

ХАНДАГАЙТЫ

Өвүр районнуң ажылчы чоннары байырлалды база-ла улуг көдүрлүүшкүнүнүг, күш-ажылчы чедиишкиниг утканнар. Районнуң «Торгалыг» совхозу совхозтар аразында социалистиг чарыштың республикага тиилекчилериниң аразында. Малчыннар, механизаторлар, тудугжулар ортузунда беш чылдың планын ажыр күүсеткеннер хөй.

Хандагайты суурнуң бүгү чурттакчылары дүүн эртен демонстрацияже үнүп, күш-ажылчы коллективтер, организациялар, албан черлери колониалар аайы-биле чыскаалып, ырлыг-шоорлуг, каткы-хөглүг, өөрүшкү-маңнайлыг кол кудумчуларга маршбиле чоргаар эртип турганнар. Колоннаны районнуң мурнакчы будүрүлгелери, школачылар, спортчулар баштап чоруп орган. Кижи бүрүзүнүң хеп-сыны каас-чараш, кудумчу бүрүзүнде кызыл өңнүг чечектер, лозуңнар, плакаттар. Кызыл өң — Октябрьның өңү.

СЭКП Өвүр райкомунуң бирги секретары Ч. Х. Ооржак ажылчы чонга байыр чедирип, үүве чугаалаан. Чыскаал сөөлүнде баг кагарынга, волейболга, спорттуң өске-даа хевирлеринге маргылдаалар чер болганга болгулаан.

СҮТ-ХӨЛ

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 68 чыл оюн район төвү болгаш чурттакчылыг суурлар байырлал шинчи кирер шиметтинген уткаан. Кызыл туктар, лозуңнар, плакаттар кудумчуларны, суурларны каастаан.

Сүт-Хөл суурга ажылчы чоннуң чыскаалын күш-культуржуларның колониазы ажыктан. Школачыларның колониазы чараш шиметтинген. Уруглар холдарында кызыл тукчугаштарны туткулаан.

Дараазында колоннаны байырлалга уткуштур социалистиг чарыштың тиилекчилери — райпонуң, белеткел конторазының коллективтери баштап чораан. Район эмиелгезинин, санэпидстанциянын, партия, ВЛКСМ райкомнарының, райкүүскомунуң, көдээ Совет күүскомунуң, районнуң сан килдизинин, чуртталга-коммунал ажыл-агыйының, амыдырал хандырылга эргелелиниң, ыяш ажыл-агыйының коллективтери чыскаалга организастыг киришкен.

«Сүт-Хөл» совхозтуң ажылишчилери чыскаалдың колониаларын хаатан. Механизаторлар, тараажылар, специалистер, көдээ ишчилер холдарында лозуңнар, плакаттарлыг эрткилээн.

Ноябрь 6-да районнуң Культура бажыңынга Октябрь революциязының 68 чыл оюнга тураскааткан байырлыг хурал болган. Райпо коллективиниң бот-тывынгыр артистериниң концертин байырлыг хуралдың киржикчилери соңуургап көрген.

Шыдыраага, стол теннизинге, баг кагарынга маргылдаалар Сүт-Хөлге, совхозтар төптеринге болгулаан.

ЧАДААНА

Хоорайның улуг, биче чурттакчы чону ноябрь 7-ниң эртенинде кудумчуларже каас-шиник кеттингеш, үнүпкеннер. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 68 чыл оюн бедик көдүрлүүшкүнүнүг уткаан.

Ажылчы чоннарның демонстрациязы эртенгиниң 10 шакта эгелээн. Колоннаның эгезинге хоорайның хөй саныг школачылары айырацчайт чечектер, шариктер, транспарантылар туткан ыр-шоорлуг эрткеннер. Хоорайның мурнакчы будүрүлгелери, беш чылдың шалыпчылары «Каа-Хем» хөмүр-даш разрезиниң Чадаана участогу, оруктудуг участогу, АТБ, районнар аразының Сельхозтехника каттыжыышкының чыскаалдың мурнуку одуругларынга чоруп, байырлал колониаларын баштаанар. Ажылчы чоннуң демонстрациязынга хоорай чугунда суурлардан база хөй кижилер кээп киришкен.

СЭКП Чөөн-Хемчик райкомунуң бирги секретары И. М. Сувандии ажылчы чонга байыр чедирип үүве чугаалап, ажыл-ишчилерге СЭКП-ниң эдилгелиг XXVII съездизинге күш-ажылчы чедиишкиннер-биле ужуражырын күүсеткен. Демонстрация сөөлүнде концерттер, тыва хүрешке болгаш оон-даа өске спортчу маргылдаалар үүгле хоорайга эвес, районнуң суурларынга база эрткилээн.

ШАГААН-АРЫГ

Улуг-Хем районнуң ажылчы чоннары Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 68 чыл оюн байырлалдыы-биле демдеглеп эрттирген.

Ноябрь 6-да Чаа Шагаан-Арыг хоорайга Октябрь байырлалынга тураскааткан байырлыг хурал болган. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 68 чылының дугайында илеткелди СЭКП райкомунуң ийиги секретары В. С. Неделин кылган. Улуг-хемчилер он бирги беш чыл планының онаалдаларын күүседир, СЭКП-ниң XXVII съездизин төлептиг уткуур дээш шалыпчы ажылдан турарын бо хуралга демдеглээн.

Ноябрь 7-де эртенгиниң 10 шакта Чаа Шагаан-Арыгга ажылчы чоннарның чыскаалы болган, ону эвилелдешкен республиканың туктарын туткан мотоциклчилериниң колониазы ажыктан. Холдарында янзы-бүрү өңнерлиг чечектер, туктар, лозуңнар, плакаттар, Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың удуртукчуларының чуруктарын туткан ыры-шоорлуг, каткы-хөглүг хоорай школачылары, сургуулдары шелдү эдилеп кеткен. Байырлал мурнуунуң социалистиг чарыжының тиилекчилериниң колониазы оон соондан эрткен. Оларның аразында Шагаан-Арыгның автотранспорт будүрүлгезиниң коллективи бар, оон чолаачылары шалыпчы ажылдаш, беш чылдың планнуг онаалдаларын хуусаа бетинде күүсеткен.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 68 чыл оюнга тураскааткан байырлыг хуралдар районнуң совхозтарынга, будүрүлгелериниге, суурларынга болуп эрткен, аңаа Октябрь байырлалын кандыг күш-ажылчы чедиишкиннерлиг уткаанын демдеглээн, чарыштың тиилекчилерин шаңнап-мактаан.

Байырлал хүннеринде спортчу маргылдаалар, концерттер, дыштанылга кежээлери Шагаан-Арыгга, суурларга болуп эрткен.

БАЙ-ХААК

Байырлалга тураскааткан ажылчы чоннар төлээлекчилериниң хуралы Бай-Хаактың Культура бажыңынга болуп эрткен. СЭКП райкомунуң ийиги секретары Н. Ф. Болотов илеткел кылып турган, Таңдының ажыл-ишчилери байырлалды күш-ажылчы чедиишкиннерлиг уткаанын демдеглээн. Көдээ ажыл-агыйының — дуржулга станциязы, № 585 мехколоннаның, районнуң амыдырал хандырылга будүрүлге эргелели болгаш өске-даа коллективтер чедиишкиниг ажылдааның айыткан.

Дүүн Бай-Хаак суурга ажылчы чоннарның чыскаалы болган. Байырлал колониазын эвилелдешкен республиканың туктарын туткан мотоциклистер ажыткан. Оон соондан районнуң спортчулары эрткен. Оларның аразында республиканың сураглыг ча адыкчызы делегей чергелиг спорт мастери Елена Тутатчикова болгаш өскелер-даа чораан.

Холдарында туктар, лозуңнар, плакаттар, Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың удуртукчуларының чуруктарын туткан байырлал мурнуунуң социалистиг чарыжының тиилекчилериниң колониазы келген.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 68 чылынга тураскааткан байырлыг хуралдар совхозтарга, суурларга болуп эрткен.

Байырлал хүннеринде районнуң бүгү суурларынга волейбол, хостуг хүреш, шыдыраа, стол теннизиниң маргылдаалары болгулаан.

ТУРАН

Бин-Хем районнуң ажылчы чоннарының Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 68 чыл оюнга тураскааткан байырлыг хурал «Колос» Культура бажыңынга болуп эрткен. Районнуң ажылчы чоннары Октябрь байырлалын күш-ажылга база культура тургузуушкунунга чедиишкиннерлиг уткаанын байырлыг хуралга илеткел кылган райкүүском даргазы М. К. Дамчай демдеглээн.

Туран хоорайга дүүн хөй кижи киржикчилиг ажылчы чоннарның чыскаалы болуп эрткен. Каас кеттинген, холдарында чечектер, плакаттар, лозуңнар, транспарантылар, Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың удуртукчуларының чуруктарын туткан омак-хөглүг кижилер эртенгиниң 10 шак четпээнде-ле чыглып келген.

Ажылчы чоннарның чыскаалын партияның, дайынның, күш-ажылдың хоочуннары ажыктан. Оон соондан хоорайның школаларының өөреникчилери ыры-шоорлуг, омак-хөглүг эрткен. Дараазында байырлал мурнуунуң социалистиг чарыжының тиилекчилери — хлеб заводунуң, районнуң «Сельхозтехника» каттыжыышкының, «Тыва көдээ тудуг» трестиң № 957 мехколониазының, районнуң чоннуң амыдырал хандырылга будүрүлге эргелелиниң коллективтериниң колониазы келген...

Хоорайның Ленин аттыг шөлүнге ажылчы чоннарның митингизи болган.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 68 чылынга тураскааткан байырлыг хуралдар совхозтар төптеринге база эрткен.

ТООРА-ХЕМ

Тожунуң суурлары, фермалары, малчын бригадалар төптери байырлал шинчи кире берген. Районнуң болгаш суурларның Культура бажыңнарынга Улуг Октябрьның 68 чыл болган оюнга тураскааткан байырлыг хуралдар эрткилээн. Байырлал будүүзүнде тус-тус коллективтериниң болгаш ажыл-агыйларның план күүселдезин түүнеп, социалистиг чарыштың тиилекчилерин ол хуралдарга адап, мактаан.

Эртенгиниң 10 шак. Тоора-Хем суурнуң чурттакчылары партия райкомунуң бажыңының чанынга байырлыг митингиге чыглып келген. Улуг Октябрьның 68 чыл оюнга тураскааткан байырлыг митингини райкүүском даргазы Т. Х. Монгуш ажыткан, партия райкомунуң ийиги секретары Н. П. Савинге сөс берген. Ол районнуң ажыл-агыйларының, будүрүлгелериниң, албан черлериниң болгаш организацияларының ажылының чедиишкиннерин тодаргай айтып, байыр чедирип үүве чугаалаан. Дараазында комсомол райкомунуң бирги секретары В. Доңгак, ыяш ажылагыйының ажылчыны А. Доңгак олар СЭКП-ниң XXVII съездизинге уткуштур улам соруктуг ажылдаарыче эшөөрүн кыйгырган.

Митинг соонда ажылчы чоннарның байырлыг чыскаалы уламчылаан. Чыскаалдың мурнуку одуруун планныг онаалдаларны ажыр күүсеткеш, социалистиг чарыштың тиилекчилери болган боторуулга-чарылгалыг тудуг участогунуң, ыяш ажыл-агыйының коллективтери эдилээн. Коллектив кежигүннериниң каңнакчы А. Шлягченко, тудугжулар Д. Кол, В. Сат болгаш өскелер-даа байырлалды чедиишкиниг уткаан.

Ажылчы чоннарның чыскаалының соонда Тоора-Хем ортумак школазының спорт залынга спортчу оюннар, а районнуң Культура бажыңынга бот-тывынгыр артистериниң концерти болгаш өске-даа оюнтоглаа уламчылаан.

САРЫГ-СЕП

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 68 чылын Каа-Хем районнуң ажылчы чону күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүнүнүң байдалынга уткаан. Районнуң улус ажыл-агыйында партияның XXVII съездизинге уткуштур социалистиг чарыш калбарган болгаш коллективтер тус-туста Улуг Октябрьны күш-ажылчы белектерлиг уткаан. Күрүнеге сүт садарының чыл планын хуусаадан эрте күүседипкенин көдээниң ишчилери рапорттаан. Күрүнеге сүт садарының беш чыл планы база-ла хуусаа бетинде күүсеттинген. Ыяш ажылагыйының, үлетпүр комбинадының болгаш өске-даа коллективтер байырлал мурнуунуң социалистиг чарыжынга идепкейлиг киржип, эрткен кварталдың планнуг онаалдазын ажыр боттандырган. Районнуң улус ажыл-агыйының мурнакчыларынга тураскааткан Күш-ажыл алдар комплекизин байырлал будүүзүнде ажыктан.

Районнуң чурттакчылыг суурлары байырлал шинчи кирер дериттинген, лозуң, плакаттар, кызыл туктар-биле шиметтинген. Район төвү Сарыг-Сеп суурнуң ажылчы чонунуң Октябрь революциязының 68 чыл оюнга тураскааткан байырлыг хуралы ноябрь 6-да болган.

Ноябрь 7. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 68 чыл оюнга тураскааткан чыскаалдың киржикчилери партия райкомунуң болгаш райкүүскомнуң бажыңының чанында төп шеңге чыглып келген. СЭКП Каа-Хем райкомунуң бирги секретары В. А. Бакулин митингиге сөс алгаш, районнуң ажыл-ишчилериниң доозукчу чылда ажылының дугайында, партияның эдилгелиг съездизин уткуур дээш оларның канчаар ажылдап турарын чугаалаан, чыылганнарга байыр чедирген.

Чыскаал эгелээн. Ону школачыларның байырлал шинчи кирер дериттинген — кызыл туктарлыг, лозуң-плакаттарлыг колониазы ажыктан. Оларның соон дарый, байырлал мурнуунуң социалистиг чарыжының мурнакчылары — ыяш ажыл-агыйының, чоннуң амыдырал хандырылга будүрүлге эргелелиниң, үлетпүр комбинадының болгаш оондаа өске коллективтериниң колониалары эрткен.

Байырлал хүннеринде суурларга концерттер, спортчу оюнар болган.

САМАГАЛДАЙ

Тес-Хем районнуң ажылишчилери Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 68 чыл оюнга тураскааткан байырлыг митингиге чыглып келгеннер. Ону СЭКП райкомунуң бирги секретары С. С. Куулар ажыткаш, райкүүском даргазының өралакчызы А. И.-Саморядовка сөс берген. Ол районнуң ажылишчилеринге байыр чедирбишаан, олариың күш-ажылчы чедиишкиниериниң дугайында чугаалаан. ВЛКСМ райкомунуң бирги секретары А. О. Күжүгет, районнуң ыяш ажыл-агыйының ажылчыны Ирина Саая, сан килдизинин ажылдакчызы Александра Оюн олар база сөс ап үүве чугаалаанар. Митинг соонда байырлыг чыскаал эгелээн.

Байырлыг чыскаалдың мурнунда — Самагалдай ортумак школазының башкылары болгаш өөреникчилери. Хостуг эргээ, күш-ажылга, өөредилгеге чоргаарадың сестериниң бижээн, тайбың, найырал дугайында лозуңнарны, янзы-бүрү өңнүг бөмбүктерни олар тудуп алган чораан. Долгандыр кызыл туктар кинскин турган. Оларның соонда мурнакчы коллективтер — он бирги беш чылдың планын хуусаа бетинде күүсеткеннер — Тес-Хемниң ыяш ажылагыйының, амыдырал хандырылга будүрүлге эргелелиниң, № 1070 КМК-ның ажылчыннары базып органнар. Чыскаалганнарның аразында мурнакчылар — «Сельхозтехника» каттыжыышкының моторизи Даңгыт Чеденей, тудугжу Чолаачы Сыват болгаш өскелер-даа. Октябрьның 68 чыл оюн уткып тура, тес-хемчилер боттарының төлептиг ишчилеринге — «Чодураа» совхозтуң малчыны И. С. Данзурун, «О. Шынаа» совхозтуң малчыны, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады Анфиса Аракчаа оларга болгаш өскелерге-даа чоргаарланнырлар. Каткы-хөглүг чыскаалганнар «Октябрьга алдар!», «Делегейге тайбың делгерезин!» деп лозуңнар-биле ыр-шоорлуг эрткеннер.

ЭРЗИН

Районнуң ажыл-ишчилери Улуг Октябрьның байырлалын политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүнүнүг уткуп алганнар. СЭКП-ниң XXVII съездизин төлептиг уткуур, он бирги беш чылдың планнуг онаалдаларын чедиишкиниг боттандырар дээш социалистиг чарыш кайда-даа калбарган.

Байырлал будүүзүнде район төвү Эрзин суурга болгаш ажыл-агыйлар төптеринге Улуг Октябрьга тураскааткан байырлыг хуралдар, концерттер эрткен. Район төвүнге болган хуралга илеткелди Эрзин райкүүскомунуң даргазы Н. В. Чындыгыр кылган. Илеткел соонда байырлал концертинге суурнуң бот-тывынгыр артистери киришкен.

Байырлалдың эртени. Каас-шиник кылдыр шиметтинген колониалар чыглып кээп эгелээн. Чыскаалдың эгезинде Эрзин ортумак школазының өөреникчилери турган. Оларның соон дарый партияның, дайынның, күш-ажылдың хоочуннары базып эрткеннер. Бо чылдың тос айларының түңнели-биле тиилекчи коллектив — № 5 КМК, он бирги беш чылдың планын күүседипкен тудуг-септ-ле участогу дараалаштыр эткилээн.

Байырлал хүнүнде Эрзин суурга ырыңы болгаш танцының «Саян» ансамблиниң артистери үш удаа концерт көргүскен. Спортчу оюнар Эрзинге болгаш өске-даа суурларга эткилээн.

КАА-ХЕМ СУУР

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 68 чыл оюн Кызыл районнуң ажылишчилери бедик көдүрлүүшкүн-биле байырлап эрттирген. Район төвү Каа-Хем суурнуң кудумчулары, кажангызындан-даа артык каас-шиник дериттинген. Кызыл туктар хөлбеңнөөн. Өөрүшкү, аас-кежик улуг-даа, бичии-даа кижилерниң арын-шыырайындан, каткы-хүлүмзүрүүнден көстүп турган.

Кызыл районнуң бүгү ажыл-ишчилери Октябрь байырлалын күш-ажылчы белектер-биле уткаан. Беш чыл планнарын күш фабриказының, «Тиилелге» совхозтуң, эът-сөөктен далган бүдүрер заводтуң ажыл-ишчилери күүседипкен. «Тере-Хөл» совхозтуң хой

Л. ЧАДАМБА.

ЧАЛБЫЫШ

Шак ол хүннүң кыйгы үнү
Бөгүн улам чаңгыланып,
Шак ол хүннүң чалбыыш,
чырыы
Бөгүн улам хөрлөөлеп тур.
Октябрьның чалбыыжының
Чаштаанчызы четпээн чер
чок —
Ораннарның шуптузунда
Чаштаанчыдан чалбыыш
өскээн.
Азия-даа, Африка-даа
Актыг шын дээш туржуп
үнүү.
Холда бек-даа үстүп
чаштаан—
Хосталга-даа кыптып
үнген.
Кулданыгның ханныг,
черлик,
Дадарык каң кинчи-бегин
Куба чүрттүң маадырлары
Дарган күштүг кыргый
шаапкан.
— Дайын өртүн
кывыспайн,
Тайбың кожа чүрттаалы
деп,
Россияның өнүк үнү
Ораннарны сорук кирген.
Бөмбүрзекте бөдүүн хөй
чон
Бөгүн шак ол кыйгы-биле
Мөңге тиилээр демиселче
Мөңге,. түрлүг хайнын
үнген.
Өндүр чаагай Хосталганың
Өскүүн кыпкан чалбыыш
одун
Өнчүк-чүкте кажан шагда
Өжүр шаптар долу турбас!

ХАЛАП ЧАЙЛАТТЫНГАН

Смоленск облпотребсоюзтүң автобаазазының чолаачызы, комсомолчу А. Гуркин эрес-дидим болгаш тывыңгыр чоруун көргүзүп, чээрби ажыг бичии уругларның тыныы алган.

Колодня деп суур чоогунга мурнунга чораан автобусту оюп эртип чыда, ооң кабиназынче көргеш ол кайгал калган; чолаачызы чок, а машина ийни куду дүргеин ажок чүлүп бадып чыткан. Ооң пассажирлери— кудуку класстарның өөренікчилери олардың кырында диргелип келгеи айыылды безин эскербээнгер. Оруктуң ийн кыдыында ханы оңгарларже автобус чайлыр болза, улуг айыыл-халап үнүп болур.

Александр карак чивеш аразында бүгү кылыр ужуруг чүүлдерин бодап четтигипкен. Автобусту эрте халыткаш, машиназын ооң оруун дүй тургуза каапкаш, боду автобусче халып-ла каан. Ооң эжиин арай деп ажыдып киргеш, машинаны тургузуп четтигипкен. Аңаа каш-ла секунда негеттинген, автобус дидим чолаачының каапкан машиназынга безин четпээн.

КАИ ажылдакчылары автобустуң чолаачызынга хамаарыштыр шыңгыы хемчегни алган.' А автобаазаның удуртулгазы комсомолчу А. Гуркинниң маадырлыг чоруунун дугайында чүгле уругларның ада-нелериниң чагаазындан билгеш, (боду чүнү-даа чугаалаваан), аңаа аас шаңналын чарлаан.

«СОВЕТСКАЯ РОССИЯ» солундан.

АЛДЫН ЧООСТАР

Полтавада Пушкин кудумчузунда 28 дугаарлыг бажыңга Василий биле Лидия Максимюктарның өг-бүлези түр када чурттай берген. Чаа эллер эрги шаланы солуурун шинтиргээнер.

Олар баштай эрги шаланы туруп каапкаш, адаанда доора ыяшты база ап октапканнар. Оон аңаа чаа ыяш салыр дээш, ыяш чыдар черни эптештир казып эгелээннер. Демир-хүүрек лаазага шашкан, чеве чип каапкан сава чарлып калган болгаш оон алдын чоостар саарлып бада берген. Оларның саны 159 болган.

Өг-бүленің эллери тыпкан олчазын милицияга эккеп бергеннер. Чогуур органнар сөөлүнде санап көөрге, алдын чоостарның нинти өртээ 40 муң ажыг рубль болган. Ол түннүң 25 хуузун, 10 муң рубльди Василий биле Лидия Максимюктар шаңналган. Ол дугайын Украинаның «Рабочая газета» солун дыңнаткан.

АРТЫК СЕТКИЛ

Кара хөлеге мотоциклден дүшкеш, эрги «Запорожецке» келген. Ону күчүлүг «Уралга» кошкаш, Теплое суурнуң кыдыынче үндүр төрепчилей берген. Оор чорук ынчлар болган.

Оор ажыт черге машинаның дугуйларын үштүп алган, оон бензин чашкаш, «Запорожецти» өрттедипкен. Элээн болганда, дугуйларны эзрем дүүнче кинр иткилепкен, сактырга, оон оларны кым-даа тыппас ышкаш болган.

Читкен «Запорожецтиң» эзи Н. Ермилов эртен милицияга маңнап келген. Өртең машина дораан-на тывылган. Ынчан аңаа турган кижилериң бирээзи машина оорлаткан кижиден бензин чытталып турарын эскерип каан.

Истелгениң түңнели машинаның эзи Н. Ермилов машиназын боду өрттедипкен дээрзин бадыткаан. Чылдагааны — машинаны хамгалаткан акшазын алыр дээш. Ажырымчы, чиижең болгаш хоптак чорук кижини черле эки чүвеге чедирбес.

Улус суду Н. Ермиловту, хөреңгизин казывышаан, үш чартык чылда хосталгазын казып шииткен.

Г. ВОЛОДИН.

СМОЛЬНЫЙЖЕ БАР ЧОРААНЫВЫС

Керенский көвүрүглерни адырар деп дужаал бергенин меңээ октябрь 25-те дыңнаткан. Ол-ла дораан Владимир Ильичиже чоруптум. Ооң бажыңынче бар чорумда-ла, дааштаашкыннар дыңналып эгелээн, а трамвайлар шимчээшкинин сокадып турганнар. Владимир Ильичиге көвүрүглерни адырар деп Керенский дужаал бергенин чугаалаарымга, ол алгырыпкан:

— Аа, эгелеп турар ышкажыл...

Мен ооң чугаазының утказын билбейн баргаш айтырдым:

— Чүү эгелеп турарыл?

— Революция эгелеп турар, а ооң-биле кады революстуг тулчуушкуннар база...— дээш, ол Смольныйже чоруптарынче далажы берди.

Кудумчуларда аткылажыышкын болуп турар, үнер арга чок дээрзин аңаа шынзыдарын кызыттым, ынчалза-даа ол дыңнаар безин хөңү чок болду: доп-дораан чоруул, ол-ла! Чөпшээрежир ужурга таварыштым. Таныттынмас кылдыр эде кеттиндирип эгеледим: Ильичиге эрги бөрт тып бергеш, эргилээнинден самдарарган хеп кедиргеш, дижи аарып турар кижиге дөмейлештир ооң чаагын ак пес-биле шарып бердим. Ону катап база бүгү талаларындан топтап көрдүм, оон ам-на үнүптүвүс.

Кудумчу азынга чеде бергеш, көңгүс-ле пассажирлер чок трамвайга таваржы бердивис. Владимир Ильич аңаа олуруптаал дидир. Ильич трамвайга кым-биледаа чугаалашпас деп аазаарга, олурупторын чөпшээрештим. Кондуктору хөрээжен кижи болду. Владимир Ильич оон трамвай кайнаар бар чыдарын, чүге бар чыдарын айтыра бээрге, чөпшээрежипкенимге хараадаанымны канчаар.

Кондуктор баштай харыылап оргаш, оон мынча диди:

— Хөктүүн, кайыын көстүп келген кижи боор силер? Хоорайда чүү болуп турарын канчан билбес силер?—Владимир Ильич биебес мен деп харылады.

— Революция болур деп турарын билбес болзуңза, сени кандыг ажылчын дээр! Бис буржуйларны салба шавар дээш бар чор бис!.. — деп, кондуктор ону чемеледи.

Мен коргуп-девидеп турумда-ла, Ильич аңаа революцияны канчаар кылырын тайылбырлап эгеледи. Трамвайдан дүшкүжевиске чедир-ле мен дыка-ла коргуп чордум. Трамвайның паркче эптер черинге дүшкеш, оон ыңай чадаг базыптывыс.

Литейный көвүрүг чаныда бөлүк солдаттар болгаш кызыл-шериглер турарын көрүп кагдывыс. Олар улустарны оон эрттирбейн турлар. Владимир Ильичиге оларга чоокшулаваазын сүмеледим.

— Ажырбас, кайда ла солдаттар болгаш кызыл шериглер кады турар болдур, ында айыылдыг эвес — деп, ол харылаваш, бурунгаар дурген-дурген базыпты.

Смольныйга чеде бээривиске, бисти олче эрттирбеди. Меньшевиктер Петроград Чөвүлелиниң делегаттарының мандаттарын солупкан болдулар. Мен Владимир Ильич багай чүвеге таваржы бээрийне дээш улам корга бердим. Ынчалза-даа Ильич боду кайгамчыктыг шөлээн артпышаан тур. Эгелеп турар революцияның эки доостурунга ол ханы болгаш чайгылыш чок бүзүрелдиг база ажылчынарның болгаш солдаттарның тиилелгезинге чигиннишкин чок дээрзи ооң бүгү байдалындан илдең болду. Ооң ындыг быжыг бүзүрелдии меңээ база дамчый берди. Мөөң кижилер-биле кожа туруптум. Хенертен хөй чон хөлеп үнген болгаш таныыылдарже углай шимчеп чорупту. Олар аңаа шыдашпайн, кыдыынче кыстырыпканнар— мөөң чон эрте халый берди. Мен бодумнуң меге эрттирилгемни чайбышаан, мурнунда чоруп ор мен, а мээң соомдан Владимир Ильич өөрүшкүлүг чугааланып каап базып орган.

Э. РАХЬЯ,
1903 чылдан бээр СӘКП кежигүнү.

Эрес-маадырлыг чорук

УЖУДУКЧУНУҢ ДЭЭРИ

Дээди чергениң ужудукчузу, полковник Владимир Рябий кедергей улуг болгаш хензиг бичии, шериг болгаш хамааты чүс-чүс самолёттарны болгаш вертолёттарны агаарга «чаажыктырган». Ол — ССРЭ-ниң алдарлыг шылгакчы-ужудукчузу.

Машина бүрүзү боду аажычаңныг, оозун билип алырда, самолёттуң шыдаар-ла бүгү арга̀ларын хынап көөр апаар, оон ол конструкторга каң куш улам идегелдиг болзуи дээш сүмезин кадар.

А техника база-ла кижиниң шыдамыын, тывынгырын шеней бээр. Бир эвес бо хире арга-мергежилдиг турбаан болза, ужудукчу Рябийге чамдык самолёттар та кандыг «сартык» берип болур турганын кым билир боор.

...Ооң бээр каш чыл эрткен. Шенелде ужудуушкуннар кылыр аңаа-ла чаңчыл болган хүн. Подполковник Владимир Рябийниң башкарганы сүрлүг хыдыкчы шыварацнадыр ужуп үнген. Он дүрген бедип орган. Хенертен чык дээн. Мотор дагжавайн барган. Шып-ла ыыпшың —чүгле кулактааштарда шылыраап дыңналыр...

Сөөлүнде билдингени болза, шимчедикчиниң үдүнче куш кире берген болган. Ховарр-даа болза, ындыг таварылгалар ам-даа болгулаар. Ийе, ол сөөлүнде билдинген, ынчан, дээрге ужудукчу машинаны камгалап алыр дээш демисежип кирипкен.

...Самолёт дүргедээшкинин ду-биле каш он метр бедикче үнүп чоруй, чоорту агаарга аңаа-ла астына берген. Приборлар 80 метр бедикти көргүзүп турган. Ол хире бедиктен катапультаалап халып болур. Ынчалза-даа Дүргедээшкин чок, самолёт каап ыыдаваан: машина аэродром ындында бажыңнар кырынга барып дүжер. Ында кижилер өлүмнүг айыыл келгенин безин билбээн-даа.

Ужудукчу чүгле бодунуң амы-тынын бодаваайн турган. Кижилерден айыылды чайладыр! Канчаптарыл ынчаш?...

Дүргедээшкин чок, самолёт башкартынмас апарган. Кезек үе ынчаар эрткен. Хыдыкчы аары кончуг, калбартыр батпышаан. Ужудукчуга үе артпаан.

Адаанда кижилер айыылды эскерип каан. Чамдыктары соңгалардан коргуушкун болгаш идегел-биле бакылап турганнар.

Шылгакчы кара чаңгыс ыыш шиитпирни тыпкан. Ол ооң бүгү дуржулгазының, мергежилиниң, ыыдамының түңнели болган.

Ужудукчу арай деп турган самолёдунуң думчууи кудуладыр углап алган. Ам самолёт шуут-ла бажыңче углаңкан.

Кижилер соңгалардан ырады маңнашкан. Чамдыктары шала кырынга чыда дүшкеш, кулактарын дуй туттунупканнар. Бажыңнарга чедир хемчээл улам-на чыырлып орган, ынчалза-даа ооң-биле кады самолёттуң дүргедээшкини улгадып турган, а ол дээрге ону башкарарынга чугула чүүл болгай. Ам-на!

Бажыңга каш-ла метр четпейн чорда, Рябий штурвалын бир талазынче эй тудупкан. Хыдыкчы туйбу хананың кыйыы-биле сыйт дээн.

Кижилериниң амы-тыны алдынган, ынчалза-даа подполковник ынча деп бодап четтикпээн. Ооң үези төнген, чок, шыны-биле чугаалаар болза, ооң үези турупкан. Ол боду билбейн даа катапульта тудазын шеле каапкан. Дириг артарынга бүзүрел чок турган. Агаар частыышкынындан кезек када угаанын ыышкынып кан. Оон миннип келгеш, черже кедергей дүрген бадып чыдарын көрүп каан.

Ооргазында аңаа-ла союндак болуп халаңайнып чораан парашют ыя хире бедикке частып четтикпейн баарын билгеш, ол дүүредир бодапкан. Ам сактырга, чер ажок ооңум, ынчалза-даа чайлаш чок чоокшулап орган. Секундалар шак-биле деҗ ышкаш. Ужудукчу, балыглай аттырган куш дег, дүжүп бадып орган. Черге дээрге-ле — карак чивеш дээр аразында өлүм.

Оон хенертен, кес кырынга келгенде, ажок күштүг частыышкын дыңналган — ол дээрге самолёттуң черге кээп дүшкени ол. Дыгыш агаар чалгыы ужудукчуну дедир өрү октапкан, ершээлдиг чүве ол болган...

Шылгакчы каш секунда болганда миннин келген. Дириг мен дээрзинге бүзүревээн. Черле бүзүренчиг эвес болган.

Ужудукчу өндеер бодаан. Хендирбеки кызыдып каан чидиг ине-биле шиштепкен ышкаш болган. Бүгү күүзүн чыгаш, турарын катап ораладашкан. Ырак эвесте самолёт өрттенип чыткан. Чалбыыштыг изиг чалгыы оон тарап орган. Ол ужудукчуже кел чораан.

Владимир Рябий туруп келген. Элээн каш метрни ажок бергеден чораан эрткеш, айыыл чок черге келген. Чалбыыш ооң парашюдунуң багларын чип эгелей берген турган.

Ооң соонда болуушкуннар ужудукчунуң караанга туман өттүр ышкаш көзүлгүлээн: камгалал вертолёдудаа, өөрүүң дүвүрээн, өөрээн арыннары-даа. Оон — өөрүп четтириишкин, байыр чедириишкин сөстери. Госпиталь, элээн каш операция, адак соонда ужудун болур деп чөпшээрел...

Полковник Рябий чугаазын доосту. Ажып бар чыдар хүннүң хөрелдери хыдыкчыларның мөңгүннелчек чалгыннарынга дегтеш эрткен. База бир шенелде хүнү доозулган...

Дмитрий РОГОЗИН.
(ПМА).

Шоодугжугаштар

«ДУЗА»

Бистиң конторавысты долгандыр чылдың-на чаш ыяштары, чадаг үнүштерни олуртуптар. Чаъс-чайык маңап турувуста, чайның изиг хүннеринде олар «суксун» чедишпезинден каткылап каар.

Күзүн кургап калган ыяштары шеф чарлааш, тура тырткылааш, оваалай белүп, чыып каарывыс чаңчыл апарган. А кожавыста бажында чурттап турар пенсионер ирей-кадай ованы от өзектээри-биле хериминиң иштинче дажып аппаары база чурумчаан. Шак ынчаар кырганнарга дузалап, «буянныг» чорукту кылып турарывысты сөөлүнде билип каан бис ийин.

ЧААГАЙЖЫДЫЛГА

Сөөлүнде район төвүнден төрээн суурумга чайын бир хүн чедип келгеш, кайгап-ла калган мен. Ооң ходуур ыяш өстүрүп көрбээн кудумчуларында чиңгир ногаан бичежек шивилер дистиништир чыскаалыпкан болду. Сагыш-сеткил чайгаар өөрүп келген. Чартык ай мурнунда-ла маңаа чорумда, кудумчуларга мындыг чараш ыяштар турбаан чүве. Кыска үеде дүрген өзер тускай уксааныңы шивилерин мыида олуртупкан эвес ыйнаан?

Ачам сугга келгеш, ол дугайын айтырарымга, хамык чүвениң ужуру билдинген. Каш хонук бурунгаар бистиң суурувуска улуг даргалар аалдап кээп чораан болган. Оларның кээриниң бетинде салбыр баштаар чери тайгадан дыка хөй чаш шивини кезип эккелгеш, кудумчуларга ийи одуруглай кадагылапкан. Суурнуң даргалары чаагайжыдылга айтырыын шак ынчаар «тывынгыр» шинтпирлээнин чүгле суурнуң чурттакчылары билип арткан.

Элээн үе эрткенде, суур иштин аян-шинчи кинрген шак ол чаш шивилериниң бүрүлери кургап, төглап каарга, сөөк сыптар арткан. Оларның чамдызын опчок оолдар тура соккулааш, ойтур иткилеп каапкан. Кудумчулар биезги хевээр куу өңүнче шилчий берген.

В. ХОМУШКУ.

ГДР. Баутцен хоорайның чоогунда паркты аңаа келгеннер аажок сонуургаар. Эрте-бурунгу шагда чурттап чораан болгаш ооң соонда чиле берген дириг амытаннарның чурукчу-декоратор Франц Грусс пластиктен кылган. Ол чаа эскизтер-биле ажылдан турар болгаш ол ажыл доозулган соонда амгы үениң кижилериниң эрте-бурунгу өгбелериниң амыдыралындан солун көргүзүглерни көрүкчүлер аңаа барып, сонуурган көөр аргалыг болурлар.

ЧУРУКТА: парктың бир булуңунда.

А. РУХАДЗЕНИҢ фотозу.
СӘТА-ның фотохрониказы

«ХАЙЫРААН БОТ»

РСФСР-ниң алдарлыг артизи, Тыва АССР-ниң улустуң артизи Виктор Шожапович Көк-оолдуң бо шинзи тыва чонның шаандакы амыдыралын тода көргүскен. Ону бо хүннерде, Улуг Октябрьның байырлалының үезинде, амгы чедишкиннер-биле деңзери солун болгаш өөредиглиг. Бо шүлүк төгүнү чугаалап турар ук шиниге тураскаатыңган.

Эрээ, кымчы холга туткаш:
— Эргевис! — дээр.
Эктин апкан эттиг оргаш:
— Эккел-ле! — дээр.
Эгенир-даа, чалданыр-даа
сезик билбес,
Эрги шагның балаттарын
сенден көрдүм,
«Хайыраан бот».
Алдан ажып, акшый берген
ашак безин
Аякка шай аартап ора
айны хөрээр —
Алс-кежин, амыдырал
тоол дег өйде
Аарышкылыг төгүүстү
тоожуп бердиң,
«Хайыраан бот».
Тектүп баткан карак чажын
чаржыныш чок,
Дорамчылал, кулданыгны
чалданыш чок —
Дегерезин ол-ла олчаан
айыткаштың
Төгүүс көрүнчүү боон
артын кагдың,
«Хайыраан бот».
Алыс барып, күзеливис
бүдерге-даа,
Алдар-адың черле читпес,
бүзүрээр мен.
— Улуг орус чогаалдарның
дуңмазы — деп,
Улус сеңээ чоргаарланыр,
«Хайыраан бот».

Ч. КАРА-КУСКЕ.

АЯН СӨСТЕРИ

Янзы-бүрү үннерни болгаш шимээн-даашты бис хүнүүн-не базым саныда дыңнап турар бис. Ынчангаш оларга кулак пат-ла чаңчыгып калган, чүнүң алгырганын, шимээргээнин, дагжаанын дораан таныып кааптар бис. Чижээлээрге, ыт «хөг-хөг» дээр, а боо «дарс-төг!» дээр. Ыттың ээргизи, боонуң даажы оон өске болбас. Тыва кижиге ындыг, чүге дээрге кулактың дыңнаары кижиниң дылындан улуг хамааржыр. Ынчангаш өске дылдарга чугаалаарда сөстерни шын адаары чугула.

Аңгы-аңгы дылдарга үннериниң канчаар дыңналырының дугайында В. Хромовтуң чүүлүн «Наука и жизнь» журналдан чара парладывыс.

Бистер орустар, дагааның «кукареку» дээн үнүнге патла чаңчыгып калган бис, сактырга, ол үн кажан-даа, каяа-даа өскерилбес ышкаш. Ынчалзажок ол үн болгарларга «кукуригу», немецтерге «кикерики», а французатарга «кокорико» кылдыр дыңналыр. Ук үнүү итальяннар «чикиричи», англичаннар «кок-э-дудл-ду», кыдаттар «во-во» дижир.

Бо дээрге чер-черде дагаларның аңгы-аңгы эдип турары эвес-ле болгай. Үннерниң, даваш-шимээнниң — черле аян сөстериниң дыл бүрүзүнге чаңгыс аай эвес болуру дыл системазында үннерниң тускай хевири-дир. Чижээлээрге, поляктар сөстүң сөөлүнде ийги ажык үнүү ыяап-ла узадыр адаар: кукури-ику». Дагаа боду узадыр шеерге поляктар, дылынга чаңчыкканы-биле, чүгле «и»-ни узадырлар.

Бир дылдың сөзүн адаарга, өске дылдарга аңгы дыңналыр: сөс бодуиуң баштайгы хевирин өске дылдарга чидирип, улустуң адаарыбиле, ук дылдың чугаалаар аяны-биле, өскерли бээр. Ынчангаш сөс билбес кижи үн өттүнүп турган, өске дылдыг кижиге чижээлээрге, «наарган» деп сөстү билиндирери берге: каарганың үнү орус улуска «кар-кар» кылдыр, а немецтерге «крехп--крехп» кылдыр дыңналыр.

Чамдыкта ук дылды билбес-даа болза, сөстүң үнүү айтып турарын ооң аянындан билип ап база болур. Чижээ, англи «бау-вау» (ыт) биле орус «гав-гав», орус «мяу-мяу» (моортай) биле көрей «яун-яун» дөмей чыгыы дыңналыр. Чамдыкта сыр өске-даа болур: англичаннарныы-биле алырга, өдүрек барык-ла пагаглаштыр, «квек-квек» дээр. Поляктар база «кря-кря» дивес, а «квак-квак» дижир.

Кыдаттап «ся-ся» дээрге, чүү дээн деп? Ол база өдүрек үнү-дүр. Сыр өске. Ону французатар ооң-даа өскээр адаарлар: «куэн-куэн», а данилер «раб-раб», румыннар мырыңай «мак-мак» дижирлер.

Аңчылар янзы-бүрү аннарның үннерин эдиски-биле ол олчаан өттүнүптерлер. Бойдустуң үннерин өттүнеринге шулукчулер база чедишкиниг болуп, харын, чогаалга бир янзы ажыглап турарлар. Чижээлээрге, паганың эдерин А. Сумароков «О как, о как нам вам, к вам боги не гласить...» деп бижээн. Катап-катап адап көрүүнерден: пага үнү олчаан. А В. Петровтуң бо талазы-биле ажылдарын 1975 чылдың № 10 «Наука и жизнь» журналдан сонуургап көрүүр. Аян сөстери-биле улустуң аас чогаалы кончуг байлак.

Ам даваш дугайында каш сөс. Европа улустарының дылдарынга шактың даажы орус дылда-биле шуут дөмей дыңналыр: «тик-так». А хинди дылда чүгле «тик-тик» дээр. Башкирлерге «тек-тек», кыргыстарга «чык-чык» деп, а көрей дылга «чөккак-чеккак», кыдаттарга «диди-дада» кылдыр дыңналыр. Дыл эртеминде бо база солун чүүл.

В. ХРОМОВ.

«НАУКА И ЖИЗНЬ» журналдан.

ДЫШТАНЫР ХҮННЕРДЕ КАЯА, ЧҮҮ БОЛУРУЛ

Хөгжүм-шин театрынга

Л. Гаврилова «Аңчы-Кара болгаш Аңгыр Чечек», 9-та 12 шакта.

В. Кек-оол «Хайыраан бот» 9-та 19 шакта.

Оренбург филармониязының цирк концерти, 8-те 10, 15, 17 шакта.

«Енисей» Культура бажыңында

Дыштанылга кежээзи 8-те 19 шакта.

Культура бажыныныңшаңналы дээш шыдыраага блиц-турнир 8-те 14 шакта.

Концерт 9-та 14 шакта. Дискотека ол-ла хүн шакта.

«Колос» Культура бажыңында

Дыштанылга кежээзи 8-те 19 шакта.

ноябрь 9-та

«Тыванын уруглары чуруп тур» деп делгелгениң хагдыныышкыны 13 шакта. Дискотека 19 шакта.

Пассажир АТБ-зиниң клубунга

Ыры хөгжүм ансамблиниң концерти. 9-та 14 шакта.

Типография клубунга

Ыры болгаш танцының хоорай ансамблиниң концерти 8-те 15 шакта.

«Тыва тудуг» трестиң клубунга

Будурулгениң мурнакчылары-биле ужуражылга 8-те 14 шакта Концерт.

«Херел» спортзалынга

Волейболга хоочун спортчулар аразынга турнир, 8-те 9 шакта.

Волейболга хөрээженнер командаларының аразынга блиц-турнир 8-те 14 шакта.

Эр улус командаларының волейболга блиц-турнири 9-та 10 шакта.

Совет Тыванын 5 чылы стадионга

Аныык техниктер станциязының авиамодель бөлүмнериниң кежигүннериниң «Агаар тулчуушкуну» деп көргүзүглери, 8-те 11 шакта.

Хербис даанга — автомотоспортка хандыкшылдыгларын көргүзүглүг оюннары 8-те 11 шакта.

Боом даанга — дельтапланеристериниң көргүзүглүг оюннары. 8-те 11 шакта.

Парктын теннис залынга— стол теннизинге садыг ажылдакчыларының маргылдаазы 8-те 14 шакта.

ДЫШТАНЫР ХҮН ШТАБЫ.

ТВ

НОЯБРЬ 8-ТЕ БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

8.00 — Медээлер. 8.20 — Шыдыраа талазы-биле делегей чемпионады. Информастыг үндүрүлге. 8.35—Улустуң аялгалары. 8.50 — Уругларга уран-чечен телефильм. «Тройка».

10.00 — Улетпүр болгаш кедзэ ажыл-агый талазы-биле 1985 чылдың ССРЭ-ниң Күрүне шаңналдарының лауреаттары. 11.00 — «Хөглүг нотажыгаштар». Бичии чаш ыраажыларның концерти. 12.00 — «Октябрьның кадагаты аалчылары». 12.15 — «Когда Мордасова поет». Фильм-концерт. 12.55 — «Московское утро». Док. фильм. 13.05 — Телефильмнериниң XI Бүгү-эвилел фестивалының шаңнаткан фильмнери: «Каникулы Петрова и Васечкина, обыкновенные и невероятные». 1 болгаш 2-ги сериялары. 15.25 — «В. И. Ленин. Страницы жизни». Вступая в двадцатый век». Хөй сериялыг телефильм. Ийиги фильм — «Путь сибирский, дальний». 16.30 — Литература, уран чүүл болгаш архитектура талазы-биле 1985 чылдың Күрүне шаңналдарының лауреаттары. 17.55 — Спорт гимнастиказының талазы-биле делегей чемпионады. Каналадан дамчыдылга. 18.45 — Ю. Евтушенко ойнаар. 19.00 — Мультфильмнер: «Сказка о Мальчише-Кибальчише», «Жадный богач», «Бевенджик». 19.30 — «На Гранатовых островах». Уран-чечен фильм. 21.00 — «Ye». 21.35 «Кирип моорланар». Эстрада көргүзүү. 23.20 — 23.30 — Медээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнастика. 8.20 — Мультфильмнер: «Утренняя песня», «Топчумба». 8.50 — И. Гусельников ойнаар. 9.00 — «Документалдыг экран». 10.00—Баскетбол талазы-биле Европа чемпионнарының кубогу. «Жальгирис» (Каунас) —«Академик» (Варна). Каунастан дамчыдылга. 10.40 — «Чүү? Кая? Кажан?». Телевикторина. 12.00 — Уругларга фильм. «Макар-следопыт». 2-ги сериязы. 13.05 — «Театрда, кинода, телевидениеде музыка». 15.00 — Док. телефильм. «Адмиралтейство». 15.30 — «Ону шыдаар силер». 16.15 —«Сээн талантыларың, Украина». Киевтен дамчыдылга. 16.45 — «Тропинины». Уран-чечен телефильм. 19.30 — «Быстрее горных рек». Док. телефильм. 19.40 — «Делегатскаяда музей». Нижегородская чериниң чурумалдары. 20.00 — «Тамчыктыг удуңар, чаштар!». 20.15 — Чарлаалдар. 20.20 — «Аллегро». ССРЭ-ниң улустуң артизи Н. Тимофееваның киржилгези-биле фильм-концерт. 21.00 — «Ye». 21.35 — 23.00 — Экранда — кинокомедия. «Первая перчатка».

Редактор В. С. ШАРАВИН.

Кино

НОЯБРЬ 3-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Илья Муромец» 9.30, «Утро обреченного приска» 11.20, 13.10, 15.00, 16.50 18.40, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Киносборник. Ну, погоди!» 9.20, 12.20, «Мужчины есть мужчины» 10.50, 13.50, 15.20, «Не ходите, девки, замуж» 16.50, 18.30, 20.10 шактарда.

«Ленинчи орук» солунуң редакциязы, партия организациязы хоочун журналист, СӘКП кежигүнү Василий Кечил-оолович ОЧУР-ООЛДУҢ үр аарааныныңсоонда мөчээнин дыңнатпышаан, ооң төрелдеринге, чоок кижилериңе ханы кажыдалын илергейлеп тур.

ШЫН Редакцияның адрези:

667000. Кызыл. Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажын № 3. Телефоннары: редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24 2-23-54, харысалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжи амыдырал болгаш үлетпүр килдистериниң 2-31-75, пропаганда болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация килдизиниң 2-20-60, культура килдизиниң 2-23-54; кедзэ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, корректорларының 2-27-41 бухгалтериянын 2-12-45 солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар

Солун неделяда 6 катап үнер.

Чагыг № 3160.

Тыва АССР-ниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының керектериниң талазы-биле күрүне комитединиң типографиязы. Кызыл. Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажын № 1.

ТС—00689